Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Klejtrup Lokalhistoriske Forening

2008

Indholdsfortegnelse

Bestyrelsens beretning ..... side 3
Medlemsbevægelser i 2007 ..... side 5
Mindeord om Solveig Rask ..... side 6
Årshæftet 25 års jubilæum ..... side 7
Hejring ..... side 8
Lidt om Hærup Sø og dens omgivelser ..... side 9
Fællesskabets smed ..... side 13
Landsbyens håndværkere – Skrædderen ..... side 15
Søren Post ..... side 19
En spejderbevægelse gennem 50 år ..... side 22
Dyrlæger i Klejtrup ..... side 25
En landsby ..... side 27
Fristrup blev aldrig udflyttet ..... side 29
Søren Vasegaard ..... side 38
Det stod der i avisen ..... side 43
Udvandring til Amerika ..... side 49
Skattetryk før og nu ..... side 52
Året der gik ..... side 53
Praktiske oplysninger ..... side 56

Vidste du, at det i år er .....

- 350 år siden Den danske Livgarde blev oprettet af Frederik III
- 250 år siden dampmaskinerne, væve- og spindemaskinerne blev opfundet
- 200 år siden Koldinghus nedbrændte
- 100 år siden Fregatten Jylland udgik af den danske flåde
- 100 år siden Borgmestergården som det første hus blev starten på "Den gamle by" i Århus
- 90 år siden at lærerinde Sigrid Fogh blev ansat på Klejtrup skole
- 75 år siden der blev dannet en biblioteksforening i Klejtrup
- 40 år siden at pengeinstituttet 'Himmerlandsbanken' oprettede filial i Klejtrup

Redaktører: Birthe Ømark og Ragna Kolind
Levering af materiale til årshæftet: Solveig Rask, Holger Helbo, Birthe Ømark og Ragna Kolind
Trykning: DigiSource, Viborg

Bestyrelsens beretning

2007 blev endnu et dejligt travlt år for bestyrelsen i Klejtrup Lokalhistoriske Forening, og vi står nu igen foran en status på foreningens aktiviteter.

Årets langt overskyggende begivenhed var færdiggørelsen af udvidelsen i arkivet. På trods af forskellige små problemer foranlediget af kommunesammenlægningen, blev arkivet færdigt til officiel indvielse i november måned. Da havde vi dog i flere måneder været nogenlunde på plads i de nye, dejlige lokaler.

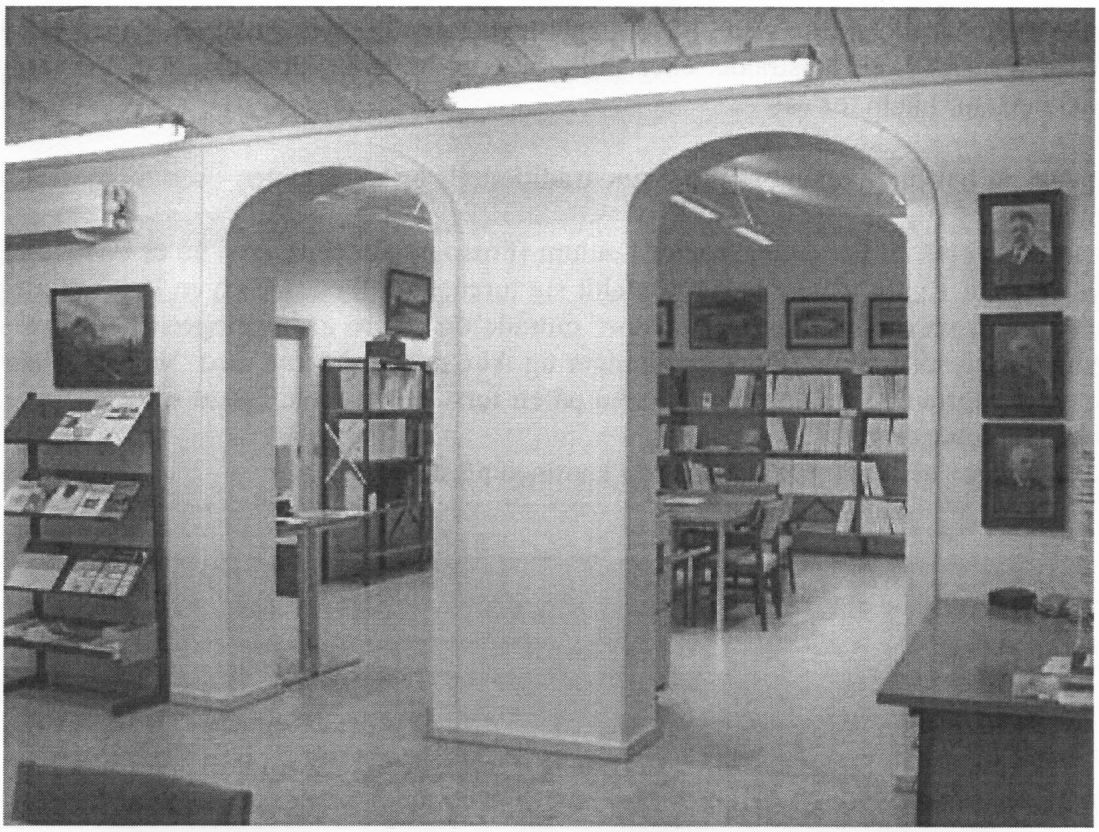

Utrolig flotte forhold har vi fået i arkivet – plads til arkivalierne og plads til de over 1000 besøgende, som årligt indfinder sig i lokalerne.

Mange mødte op til receptionen – lokale foreningsrepræsentanter, repræsentanter fra kommunen, medlemmer og andre interesserede, og det var en stor glæde at vise vores flotte forhold frem.
Arkivet er nu fremtidssikret i en hel del år, og vi kan igen koncentrere os om at fremskaffe lokale arkivalier og få bearbejdet det righoldige materiale, som kommer ind ad døren.
Et rent klenodie i den henseende viste sig pludselig en dag, da vi fik besøg af forfatteren Søren Vasegaards barnebarn (Søren Vasegaard blev født i 1870'erne på "Østergaard", Hærupvej 7, og boede senere på Overhærupvej 15). Barnebarnet var i besiddelse af originalmanuskripter af Søren Vasegaards selvbiografier. Han var meget benovet over vores arkiv og den orden, vi har i tingene. Og derfor tilbød han os at få disse manuskripter til vores samling, idet det – som han udtrykte det – "ville være i min farfars ånd, at de kom tilbage til den egn, hvorfra han stammede, og netop den egn, hans selvbiografier for en stor dels vedkommende vedrører". Han var ved selvsyn sikker på, at her blev der passet på tingene, så det måtte være det rigtige valg at placere dem her.

Det er jo helt fantastisk at få et sådant materiale. Og samtidig en stor glæde at vores arbejde i arkivet også kan føre det med sig – at folk tør overlade så betydningsfuldt et materiale til os. (Se i øvrigt de små uddrag af materialet i dette årshæfte)

Vi arbejder på arkivet på højtryk for at få gårdhistorierne gjort færdige. Afskrivning af skøder o.l. på gårde og ejendomme er færdige. Nu mangler blot at få tingene renskrevet på de sidste gårde, få opsnuset de sidste oplysninger om folkene på gårdene og indsamle billeder. Og nu står der omkring 140 gårdhistorier på reolerne i arkivet.
Vi er så langt nu, at nogle så småt er begyndt på hushistorierne i Klejtrup by. Så der vil være endnu flere af vore medlemmer, der vil blive kontaktet indenfor de næste år m.h.t. oplysninger og billeder. Men vi vil samtidig opfordre til, at medlemmer selv kommer med noget materiale til os. Så - hvis du bor eller har boet i Klejtrup, vil vi blive meget taknemmelig, hvis du kommer med familiebilleder, billeder af huse, gader og stræder eller andre billeder fra byen, så vi kan få dem affotograferet. Det vil være en stor hjælp for os!

I det forgange år har foreningen også haft sine traditionelle arrangementer – sommerudflugt og julearrangementet.
Sommerudflugten gik til Forskningscenter Foulum (Forsøgsstationen), som nu er en afdeling under Århus Universitet. Rigtig mange havde tilmeldt sig turen, som først bød på en kort introduktion til stedet og dernæst en rundvisning på det store område og i flere af bygningerne. Således så vi på markproduktion, løsdriftsstald, foderanordninger og ikke mindst køerne med "vindue" i maven. Til at vise rundt og fortælle var Ejner Serup, som på en forståelig og interessant måde fik givet meget viden videre til deltagerne.
Eftermiddagen blev afsluttet med kaffebord i kantinen på stedet.

Fra Foulum-turen, hvor deltagerne skulle iklædes overtræk, inden de begav sin ind i staldene.

Julearrangementet var igen næsten overtegnet. 100 mennesker meldte sig til den traditionsbundne gang æbleskiver og gløgg. Og denne gang var det Finn Jacobsen, Søparken i Klejtrup der underholdt. Finn fortalte om sin tid indenfor politietaten – et meget interessant indlæg, som kunne have været meget længere, hvis tiden havde været dertil.

Af andre aktiviteter i foreningen og på arkivet er vores læsekursus i gotisk skrift. Interessen for kurset har ikke været så stor på det sidste. Derfor besluttede bestyrelsen at åbne op for en ny aktivitet – nemlig hjælp til slægtsforskning. Hver mandag aften er stadig vores læsekursus-aften, men samtidig er vi nogle i arkivet til at hjælpe folk, som gerne vil have hjælp til at finde tilbage i slægten. Vi har i løbet af efteråret hjulpet nogle videre i deres søgen i anerne, men der er plads til endnu flere besøg. Der er nu så mange kirkebøger og folketællinger lagt ud på internettet, at man for en stor dels vedkommende kan sidde hjemme og forske i sin slægt.
Det vil vi gerne hjælpe medlemmerne med at komme i gang med. Så kom og lær hvordan – så skal vi nok hjælpe både med det edb-tekniske og tydning af "gamle kragetæer".

Sidst vil vi gerne takke for den store opbakning, vi fortsat nyder i foreningen og arkivet. Vores styrke er helt bestemt vort store medlemstal, som – ud over økonomisk støtte via kontingentet – virker befordrende på motivationen til at yde en ekstra indsats. Vi kan stadig være stolte af at være en forening, hvor det ikke blot er bestyrelsen, der trækker i arbejdstøjet. Mange hjælper til med stort og småt, og hvis du går og har lysten – så sig endelig til. Vi kan sagtens bruge flere hænder.
Tak for et godt år 2007!

På bestyrelsens vegne.

Ragna Kolind, formand

Medlemsbevægelser i 2007

Også i 2007 skete der dødsfald blandt vore medlemmer. Vi har kendskab til flg.:

Bodil Würtz, Klejtrup
Petra Zobbe Jensen, Klejtrup
Poul Erik Thordrup
Erik Thy, Klejtrup
Erna Thy, Klejtrup
Børge Bertelsen, Kollund
Sigfred Hermansen, Klejtrup
Nanna Provst Christensen, Klejtrup
Evald Skaarup, Hobro

Æret være deres minde

Og mange nye medlemmer er kommet til. Nogle var allerede tilmeldt inden sidste årshæfte kom ud, men vi tager lige alle 20 nye husstandsmedlemskaber fra hele 2007 her:

Grethe og Bent Lambertsen, Hørby
Majbritt og Leif Christensen, Klejtrup
Henning Møller, Silkeborg
Solveig Krone Nielsen, Malling
Ingeborg og Finn Carlsen, Harlev J.
Merete og Jørgen Andersen, Hærup
Johanne Grydgaard, Klejtrup
Karl Aage Larsen, Klejtrup
Vagn Skovbo Christensen, Bjerregrav
Bodil Pedersen, Ørum
Erik Jørgensen, Hobro
Margit og Bent Pedersen, Sdr.Onsild
Kirsten og Vagn O. Sørensen, Klejtrup
Ulla Stevnshoved og Bo Larsen, Hærup
Nanna Nielsen, Hørsholm
Mary og Elo Hansen, Klejtrup
Line og Per Christiansen, Klejtrup
Rita og Gorm Ulrich, Klejtrup
Linda og John Christensen, Hvornum
Else B. Olesen, Mariager

Dødsfald

Af Ragna Kolind

Her lige før vi sender vores årshæfte ud, har vi haft den store sorg pludselig at miste en af lokalhistorisk forenings bestyrelsesmedlemmer – **Solveig Rask**. Hun blev fundet død i sin lejlighed i Nørager torsdag d. 6. marts – temmelig sikkert død af hjertestop. Solveig blev kun 71 år gammel.

Solveigs betydning for foreningens arbejde igennem de sidste mange år har været uvurderlig – specielt i forbindelse med udarbejdelse af gårdhistorierne. Derfor må det helt klart være på sin plads, at Solveig får et par linier i dette årshæfte. Det vil vi gøre ved at gengive det mindeord, som jeg sendte til aviserne umiddelbart efter Solveigs død, og hvor det i flere aviser blev i forkortet form. Men her kommer det hele:

MINDEORD

Det var med chok og forfærdelse, at vi torsdag modtog meddelelse om Solveig Rasks pludselige og alt for tidlige død. Et ejegodt og flittigt menneske er ikke mere!

Solveig Rask var født i Hejring i Klejtrup sogn, hvor hun voksede op på en af sognets store gårde. Skolegangen foregik i Hejring skole – en skole som hun livet igennem mindedes med glæde, hvilket bl.a. gav sig udtryk i hendes store indsats for at holde sammen på gamle skolekammerater. Jævnligt mødtes de i Klejtrup, hvor Solveig trak et stort læs m.h.t. at arrangere dagens oplevelser.

I det hele taget var det kendetegnende for Solveig at holde gamle bekendtskaber ved lige. Det har mange ældre, enlige og syge nydt stor gavn af gennem årene. Omsorgen for sine medmennesker lå hende meget på sinde, og uanset hvor travlt hun havde, kunne der altid presses et besøg ind på et plejehjem, hvis hendes vej alligevel gik lige forbi. Og hvis Solveig fornemmede, at der var brug for hjælp i bekendtskabskredsen, var hun den første til at byde sig til. I det hele ta-

get var Solveig i gang fra morgen til aften.
Ærlighed var et andet af Solveigs kendetegn – ærlighed overfor sig selv og andre. Vi vidste altid, hvor vi havde Solveig – hun havde ikke behov for at tækkes andre eller forstille sig. "Sandheden kan være ilde hørt", siger man. Men hvor var det dejligt befriende, når hun sagde sin mening - én af de ting der gjorde, at man kom til at holde utrolig meget af Solveig – og lyttede til hende. Og eet er helt sikkert – hun mente det altid af et godt hjerte.
Solveigs familie var ikke stor, og hendes liv var ikke uden sorger og problemer. Men man hørte hende ikke klage, og kun sjældent lukkede hun op for den ensomhed, som hun i ny og næ følte. Hun valgte i stedet at kigge fremad og bruge sin energi på at hjælpe sine medmennesker.
I de sidste mange år voksede Solveig Rasks interesse for lokalhistorie sig større og større. På trods af at hendes voksenliv har været udenfor Klejtrup sogn – bl.a. i Øls, Hobro og sidst i Nørager, var det Klejtrup-området og hendes fødeegn, der var "hendes" område. Klejtrup Lokalhistoriske Forening har i mange år haft en utrolig arbejdskraft i Solveig, og foreningens succesfulde arbejde med udarbejdelse af gårdhistorier på alle ejendomme og gårde i Klejtrup sogn kan for en stor dels vedkommende tillægges hendes indsats. Hundredvis af timer har Solveig brugt på at ringe, skrive eller køre landet tyndt på kryds og tværs for at opdrive slægtninge til tidligere borgere i Klejtrup sogn. Og hun returnerede ugentligt med bunkevis af papirer med livsbeskrivelser, billeder osv. Hendes "næse" for at finde frem til relevante personer var enestående, og dette sammenholdt med hendes vedholdenhed og systematik i alt, hvad hun foretog sig, har medført, at vi i Klejtrup Lokalhistoriske Arkiv nu har et personmateriale, som få arkiver kan gøre os efter.
Et klogt ord siger, at ingen er uundværlige – men vi bliver nødt til at sige "nej, men næsten!" Det er et utroligt tab for arkivet og for foreningens bestyrelse, som hun også sad i. Og ikke blot har vi mistet en fantastisk arbejdskraft – vi har mistet et meget specielt menneske og en god ven.
Så hvis man om nogen kan sige, at de ikke levede forgæves, så må Solveig Rask være én af dem!
Vore tanker går til familien – søsteren Margit i Frankrig og niecer og nevøer. De har mistet en tante, for hvem deres liv altid var i tankerne.

ÆRET VÆRE SOLVEIGS MINDE.

ET TILBAGEBLIK I 25 ÅRS HÆFTER

Lokalhistorisk Forenings årshæfte har 25 års jubilæum

I den anledning har vi besluttet at kigge tilbage gennem 25 års publikationer. Nogle af vore medlemmer vil have set disse ting før, da vi har mange medlemmer, som trofast har fulgt foreningen i de mange år.
Men der er også tilkommet mange nye medlemmer – og de har aldrig set disse artikler.

Så vi håber, at "gamle" medlemmer vil finde det interessant at få genopfrisket nogle ting – og nye medlemmer vil få en ny viden om Klejtrup sogn.

Så her er en lille kavalkade fra årene der gik:

Første årgang – 1983 – havde Villy Jensen – daværende formand for foreningen – en artikel om Hejring. Her er et brudstykke af denne artikel, som bl.a. beskriver de sjove stednavne, som fandtes i det gamle Hejring:

HEJRING

Pensioneret lærer A. C. Fiil i Vorning var i sine unge år vikar for lærer Hansen i Hejring skole. I interesse for egnen, hvorfra han selv stammer, har lærer Fiil skrevet et lille skrift med et historisk, topografisk og slægtshistorisk indhold om Hejring og specielt om "Alsinggaard", som gennem nu 5 generationer har været i familien Sørensens eje.

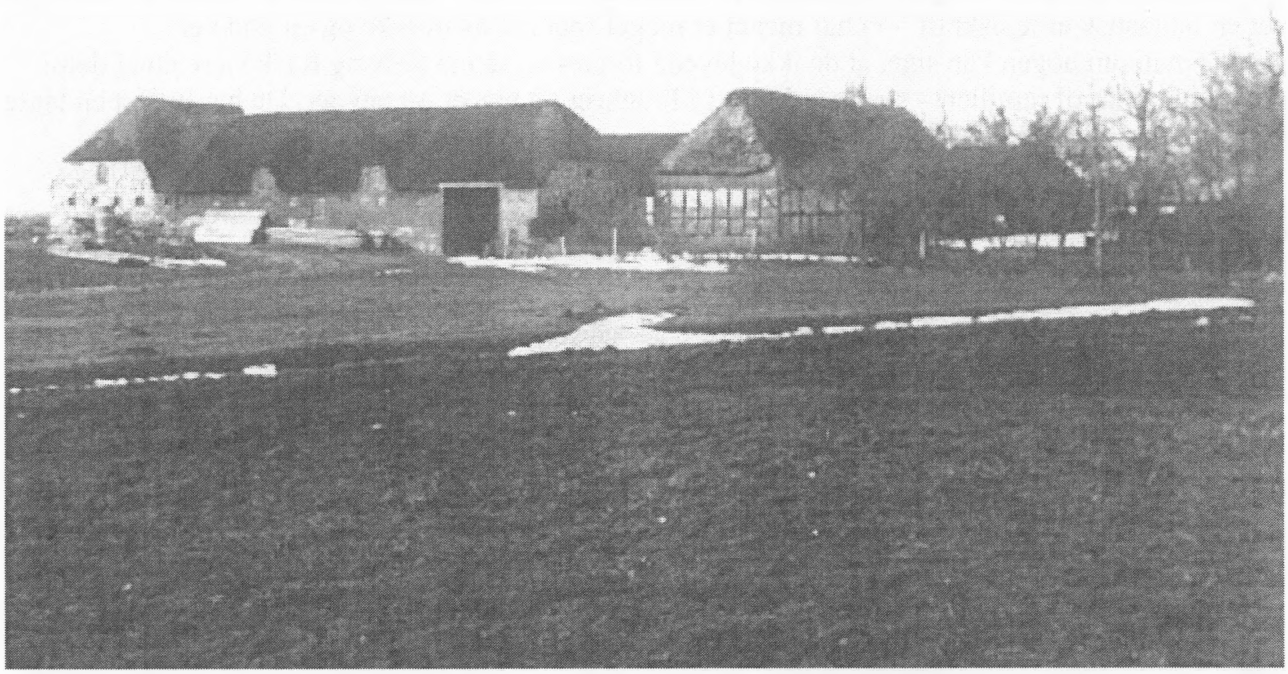

Én af de syv gamle gårde i Hejring var "Hejring Nedergaard" – nuværende Skivevej 51

Forfatteren nævner i indledningen de forskellige former af stednavnet HEJRING, helt tilbage til 1466 (HERING). Han nævner muligheden af, at navnet kan være udledt af mandsnavnet Hother, som på gammeldansk har været HÆTHÆRING, men der nævnes også muligheden af, at stednavnet kan være affødt af fuglen HEJRE eller planten af samme navn. Det nævnes imidlertid, at Hejring er en meget gammel "sag", idet den hører til vore ældste landsbyer fra folkevandringens tid. Vi ved

da, at der har været en kirke på stedet, hvorefter Mogens Cleemanns gård bærer navnet "Hejring Kirkegaard".

Lærer Fiil har ved studier i de gamle jordebøger bl.a. fundet ud af, at Hejrings jorder i "gamle dage" var inddelt i 10 års "gøder". Det blev besået i 4 år i træk, og fik derefter en hviletid på 6 år. Det er unægtelig en anden form, man driver landbrug under i dag. Disse årsgøder eller indtægter (vanger) havde mange morsomme benævnelser, se blot på navne som "Weldingsgiøde", "Klarmose giøde" og "det giøde norden vejen" for blot at nævne enkelte. Ud af optegnelserne ser man også, at man avlede boghvede på de tider. Endvidere ser man, at der på "fædriften" til Hejring kunne græsse 50 høveder. Indenfor de enkelte vanger havde de enkelte gårde deres agre, som kunne være i en masse småbidder, da man jo også skulle have fordelt efter "godhed". Agrenes størrelse var ret varierende fra 140 til 745 alen i længde og en bredde omkring 20 alen.

I 1688 var der 7 gårde i Hejring foruden et jordløst husmandssted. Gårdene var fordelt på 4 ejere. I de 4 af gårdene var der 2 fæstere. En handelsmand i Viborg, Just Artander, var ejer af 2½ gård, idet han delte ejerforholdet i Cleemanns gård med Klejtrup Kirke. En postmester i Slagelse ejede de to gårde, hvorledes han så end har fået tilknytning dertil. På et senere tidspunkt kom Hersomgaard til at eje alle gårdene. I 1773 drejede det sig om 10 gårde i Hejring. I 1797 får vi den store udskiftning, som man har benævnt som den største revolution i landbrugets historie. Herved får hver gård sin del samlet på så få steder som muligt. Det giver naturligvis en mulighed for en mere rationel drift.

Ved udskiftningen, hvor man deler rundt på jordene, nævner man igen morsomheder som: Huntesigsagre, Klarmoseager, Fugelsigsagre, Sladderagre og mange flere. En gårds tilliggende rettede sig i øvrigt nøje efter toftens størrelse. "Tofte er agres moder", står der i Danske Lov. Kan vi tåle lidt flere agernavne, så har vi disse: Gårdsmedsagre, Skallepøtshøjager, Tudemoseager, Dværgeblokke og Smalfliering. Hvor mange af vor tids jordbrugere har mon en sådan tilknytning til deres jorder, at de har navn på hver en plet?

I 1985 var det en naturbeskrivelse fra Hærup – fortalt af Jens Rovsing for mange år siden:

LIDT OM HÆRUP SØ OG DENS OMGIVELSER

Den 20. september 1935 døde Jens Rovsing. Han boede hos sin søn og svigerdatter Mette og Bruun Christensen. I en nekrolog skriver lærer Hansen, Riis skole (som den, der var kommet Rovsing i forkøbet med en artikel om Hærup sø), om afdødes sikre sans for, hvad der rørte sig i naturen.

Vi vil bringe den gamle naturelskers artikel fra Viborg Stifts Folkeblad den 26. januar 1929:

Det har længe været min hensigt at skrive en artikel om Hærup sø, men da der nu er en anden, som er kommet mig i forkøbet (1. august 1928), så må jeg nøjes med at fortælle lidt om dens naturskønne omgivelser.

Først vil jeg fortælle om "den grimme ælling". Det er nu 8 år siden, den første blev udruget i Hærup sø. Da mødte der 8 af disse "grimme ællinger". Hvert år derefter er forældrene med større eller mindre held mødt frem med deres unger, men sidste år slog de rekorden, og kom med 9 af disse anselige skabninger, som alle de andre svømmefugle ser efter med mistænksomme blikke, men beboerne omkring søen er nu blevet mere fortrolige med dem, da de efterhånden, som de er vokset til, er blevet til de store, stolte svaner, som med rette kan kaldes "søens fuglekonger". Det er overordentlig interessant, når man en sildig eftermiddag ved solnedgang kommer ud på kanten af de halvhøje bjerge, at skue ud over den spejlblanke sø og se de smukke, langhalsede fugle krydse fra den ene side af søen til den anden, omgivet af utallige "undersåtter" af mange forskellige slags, som altid holder sig i tilbørlig afstand. Det er slet ikke til at blive træt af at betragte dette smukke, brogede billede. Først da natten lagde sin mørke dug ud over naturens skønhed, gik jeg hjem for at hvile ud før næste dags anstrengende tur omkring søen.

Den skønne natur ved Hærup Sø

Jeg vil begynde med at fortælle om den vestlige side af søen. Det første højdepunkt er "Bovbakken", her går en vej langs søen fra Ørris til Hærup, som for fremmede er ufremkommelig. Den første hindring er "Krathusbæk". Den har i fordums tid givet en masse vand, og da dens udspring ligger højt, var der en stærk strøm, som i tidens løb dannede et stort vandhul ude i søen. Når nu de vejfarende, enten de kørende eller de ridende, ikke kunne få hestene til at gå over det frembrusende vand, skulle de et langt stykke ud i søen, hvor der ellers ikke er dybt vand, for at komme uden om det slemme vandhul. Det er derfor ikke andre end "kystboerne", der med nogenlunde sikkerhed kan færdes ad den vej. Der blev mig fortalt i min "bette tid", at en lærer fra Klejtrup engang var ude på en ridetur på vejen omkring Hærup sø for at beundre det smukke landskab. Han kom da ad den omtalte vej og mente, at han som en lærd mand nok kunne klare sådan en udflugt på egen hånd, men det endte med, at både hesten og den lærde mand gik på hovedet i det omtalte vandløb. Det er vel næppe nødvendigt at fortælle, at den uheldige degn besluttede, at han aldrig ville den vej mere.

Jeg er nu på min vandring kommet heldigt over det vanskelige punkt. Jeg spadserer langs den brede og lange "Uglebakke", og har nu nået det nordøstlige hjørne af søen. Her udmunder en lang, bred dal, som kaldes "Skamrisdal".

Hærup Søs nordøstlige hjørne

Her skal efter sigende ikke være morsomt at færdes ved nattetide, da en ond ånd, som har påtaget sig skikkelse af en gammel so, her løber rundt med en lang jernkæde om det ene ben. Det har været med hårrejsende skræk, at folk har passeret dalen ved midnatstid. De, der var så heldige i god tid at høre hende rasle med lænken, vendte ganske stille om og gik en anden vej for ikke at komme i konflikt med dette uhyggelige væsen. Da det nu er mange år siden, at nogen har set hende, vil jeg håbe, at hun er gået i søen og druknet, så efterslægten kan færdes i dalen ugenert både dag og nat.

Jeg vil så vende det frygtede sted ryggen og skynde mig over til den lange, smukke bakkekæde på den østlige side af søen; men først kommer jeg over nogle brede sandrevler, som søen har efterladt sig, da den i sin tid gik langt nærmere mod Hærup by. Her henter nu omegnens beboere deres murersand; en udmærket vare, som fås for en rimelig betaling. Jeg er nu inde i den første dalsænkning, som hedder "Kodal". Navnet skal efter sigende stamme fra den utrolige begivenhed, at en hel hær af krager og ravne har overfaldet en ko (som muligvis har været syg), og slået eller hugget den ihjel.

Det næste højdepunkt er den store sandbakke. Her har Hærups beboere i fordums tid hentet deres strøsand, som blev brugt til at pynte på de grå, fedtede lergulve, der dengang var almindelige. Det blev også brugt mange år efter, at man havde fået de mere moderne og tidssvarende bræddegulve, som dengang jo blev hvidskuret og overstrøet med det fine, hvide sand, for dengang var der absolut ingen, som tænkte på at sætte træskoene, før de gik ind, selv om de var godt tilsølede. Man tog det heller ikke så nøje med at spytte en gammel skrå ud på gulvet. Det er let forståeligt, at det ikke var nemt for en husmoder at holde gulvet blot nogenlunde pænt; især hvis der var samlet nogle mænd ved en kaffepunch og en passiar, kunne der let blive plantet den ene "blomst" efter den anden på gulvet.

Inden jeg forlader "Sandbak", skal det dog bemærkes, at det aldrig faldt nogen ind at spørge ejeren om lov til at hente dette sand; det mente alle at have hævdsret på, og jeg hørte heller aldrig ejeren protestere herimod.

Når den smalle og dybe "Mildal" er passeret, kommer man ud på et lavtliggende parti, der danner en lille halvø ud i søen, og da der på den modsatte side af søen også er et fremspringende punkt, danner det ligesom et bæltested i søen. Denne kønne, lille halvø har navnet "Langøer". Her har den rapbenede Morten ofte søgt skjul under de mange lave enebærbuske i læ for den kolde søvind.

Nu går turen op gennem "Surdal". Det er ikke fri for, at jeg er blevet noget stivbenet af den lange tur, og det er jo i grunden ikke så mærkeligt, når man betænker, at de 7 gange 10 år gamle skanker skal løftes så højt over de lange, tætte lyngtoppe, som endnu står med deres smukke, brune brom – en vare, som vi under den ulykkelige krig måtte betale i dyre domme som kraftfoder til kreaturerne.

Jens Rovsing med barnebarnet Jens Rovsing

Den sidste dal, "Skovdal", er allerede passeret, og jeg er nu nået ud på det sydlige punkt af "bjergkæden", som kaldes "Skovbakken". Den er så tæt bevokset med enebærbuske, at det godt kan kaldes en uigennemtrængelig urskov. Her har jeg ofte siddet i timevis i læ for nordvestenvinden, afventende de mange snese ænder, som kommer fra den store urolige langsø for at overnatte i vort mere stille vand, og det er ikke så ganske få, der har måttet afslutte rejsen her på toppen af bjerget som følge af et velrettet skud.

Da der nu ikke er mere at fortælle om bakkerne, vil jeg tage en tur ud på søen og skal da meddele, at vandstanden ikke som angivet i hr. Hansens artikel er 4 meter, men kun 4 alen og det endda kun på en lille fjerdedel, ellers er her kun 3 alen og derunder. For at konstatere rigtigheden af min vandstandsbedømmelse vil jeg gerne fortælle en morsom begivenhed.

Min udmærkede husbestyrerinde og jeg var engang blevet inviteret over til den anden side af søen til en bedre middag, for ikke at tale om den sædvanlige kaffetår og cigar. Vi efterkom indbydelsen, og for rigtigt at nyde livet og den skønne natur besluttede vi at foretage turen til søs. Da vi var vel anbragt i vor "lystyacht", lettede vi anker og satte kursen mod den fjerne strand, men nu ville skæbnen, at turen ikke skulle forløbe uden vanskeligheder. Da vi var kommet ud midt i søen, sejlede vi på en sandrevle, og her sad vi så fast, og kunne hverken komme frem eller tilbage. Indenfor synskredsen var der ikke andre fartøjer at øjne, som kunne hjælpe os, og da vi ingen ballast havde, som vi kunne smide overbord, var gode råd dyre.
For at redde situationen måtte jeg i vandet, men da jeg er en udmærket svømmer – især hvor jeg kan nå bunden – så gik det ikke så galt, og trækkende sejleren med hånden dampede jeg af sted, og nåede lykkelig og vel i havn og fik min medrejsende bragt tørskoet i land. Vi tilbragte en fornøjelig ef-

termiddag sammen med slægt og venner, og hjemturen gik for sig uden hindringer. Da vi spadserede fra stranden op igennem bjergene, blev vi enige om, at vi havde haft en vellykket og interessant tur, som vi sent vil glemme.

Jens Rovsing Kristensen
Hærup

Jens Rovsing var som det ses et rigtigt naturmenneske. Plantagen ligger bag Kjærsiggaard, Hærupvej11

Smeden omtalte Villy Jensen i 1986:

FÆLLESSKABETS SMED

I gamle dage, da landsbyens bønder dyrkede deres jord i fællesskab, var man også fælles om smeden. I enhver landsby havde man en "Bysmed"; han var en slags embedsmand og blev "kaldet" under samråd af mændene i bylauget. Bysmeden fik fri bolig, og der hørte ofte en smedelod på 3-4 tønder land til hans embede. Desuden måtte hver gård svare ham en vis løn, der blev ydet i naturalier såsom rug, byg, tørv m.m., alt efter gårdens størrelse. Som vederlag for denne løn skulle smeden udføre alle reparationer, men han skulle have særskilt betaling, hvis han frembragte nye ting. Smeden skulle også have en lille godtgørelse, f.eks. et kornneg, en "slibeskærv" af hver gård. Det var for at holde byens slibesten. På en bestemt dag i året modtog smeden sin løn, og alle byens mænd mødte da op med deres ydelser. Ved disse lejligheder trakterede smeden med spise- og drikkevarer, og det var ikke ualmindeligt, at "smedegildet" blev et vildt sviregilde.

Hver gård havde sit "smedestævne", dvs. en bestemt tid, som man skulle møde på for at få sit arbejde udført. Gårdmanden skulle levere kul og tage føde og drikke med til smeden samt føre den store hammer, hvis det var større arbejder, det drejede sig om. Dette med at levere kul kunne give anledning til, at smeden blev mistænkt for at lægge for meget på essen eller stikke noget til side i egen

bunke. "Smedekul og smedebrændevin slår aldrig til", sagde man. Bymændene havde til gengæld – efter smedens mening – en tilbøjelighed til at lade de arbejder, de lod udføre i smedjen, skyde ind under akkorden "Farvel og tak", sagde de blot, når de gik, hvilket som bekendt havde en højst uheldig følge for smedens kat (den døde af det).

Smeden i den gamle landsby stod i reglen højt i anseelse hos bymændene. Han var jo en slags embedsmand, og stod alene derfor ligesom noget udenfor bondestanden. Han var i reglen en mand med menneskekundskab. Han kom sammen med mange mennesker, og var i mange ting en erfaren mand, som bønderne ofte tog med på råd. "Enhver smed har sit mundheld", hed det, og han var endog anset for at være klogere end præsten, thi "han kunne lave gammelt til nyt". Det kunne præsten ikke.

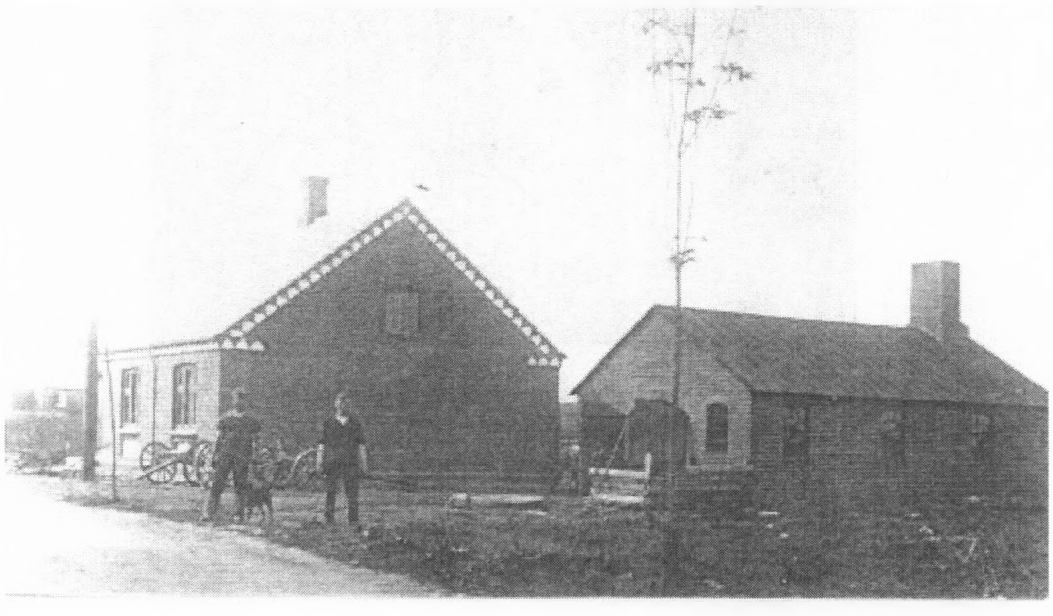

Klejtrup Smedje på Brovej 11

Smeden stod også i ry for sit kendskab til lægekunsten. Man søgte ham bl.a., når nogen skulle årelades, hvilket var et universalmiddel mod megen skrøbelighed, bl.a. var det godt mod koldfeber, "jægt" og "riv og slid i lemmerne". Han måtte ligeledes også ofte træde til ved tandudtrækning. Det var nok ikke altid behageligt for patienten. Når en hest var syg, tyede man også til smeden. Midlerne, han anvendte, kunne være gnidning med rughalm eller "at tappe det onde blod bort", men noget mere mystisk havde sandelig også god virkning. Smeden kunne mere end sit Fadervor, så det var ikke så underligt, at man havde stor respekt for ham. Var al anden hjælp forgæves, kunne man få smeden til at "læse over" det syge dyr, så ville der under alle omstændigheder komme en afgørelse, og det lyder vel troligt nok.

De rigtig kloge smede, der kunne "vise igen" og andre sorte kunster, mistænkte man for at stå i forbindelse med fanden, og det kunne være en farlig sag, idet sidstnævnte naturligvis også krævede betaling. Der findes en del folkeeventyr, hvor smeden spiller hovedrollen, og hvor selv fanden kommer til kort.

Når smeden havde så mange talenter, var det ikke underligt, at de enfoldige fæstebønder måtte se op til ham med en vis agtelse og respekt, men man havde da også øje for hans svagheder og kunne og-

så gøre sig lystig derover. Det var således en almindelig mening i gamle dage, at smeden havde et varmt forhold til brændevin, og derfor skulle man naturligvis tage rigeligt af disse dråber med til "smedestævne". "Det er nemlig de bedste skær, der er hærdet i brændevin", hævdede man. Smedebrændevin var i øvrigt et godt middel mod koldfeber, når bare man kunne få fat i det. Dette kunne være ret vanskeligt; folkeviddet sagde nemlig, at "det er lige så sjældent at finde brændevin i en smedje, som brød i et hundehus". Det hed sig også om smedene, at deres arme kan være gode nok, men deres ben duer ikke. Derfor sagde man også om en mand med en svag legemsbygning, at han havde ben som en smed og arme som en skrædder.

I den gamle smedje samledes bymændene for at udveksle løst og fast. Når smeden arbejdede ved sin ambolt, havde han ofte en interesseret tilskuerkreds om sig. Hvor mange mænd samledes, gik snakken lystigt, og brændevinsdunken gik flittigt rundt. Ved sådanne lejligheder kunne uovervejede ord let falde, men heldigvis var det så viseligt bestemt i Christian V's danske lov, at "skældsord i kro eller smedje skal ingen stå til regnskab for."

Som håndværker har smeden, dengang som siden, været berømmet for sin dygtighed og hæderlighed, i alle tilfælde i landsbyerne, hvor hans håndværk blev regnet for det bedste og nyttigste af alle. Fra smedens lag er mange af byernes bedste udgået. Hans Tavsens far var landsbysmed, og havde stort ry for sin dygtighed, men han kunne også "smede jern af mosen", hvilket nok betød, at han kunne udvinde jern af mose- eller myremalm. Hans kunstfærdighed kom i øvrigt til at koste ham livet, idet de fynske bønder, ifølge sagnet, ombragte ham, fordi de mente, at der måtte være trolddom med i spillet.

I den tid vi omtaler, var grovsmedens arbejde naturligvis meget simpelt eller uden den megen teknik, som senere kom til at præge faget. Der var ikke mange indviklede redskaber. Leer og muldfjæle var nærmest det, der var datidens "mekanik". Det var til at overse. Smedene har i nutiden måttet omstille sig til at kunne betjene megen ny og avanceret teknik. Nu og i årene fremover vil elektronik og computerstyret apparatur være sagen. Under første verdenskrig var der to smede i Klejtrup og en i Fristrup; langt tilbage i tiden har der også været en sådan i Hærup. I dag er der ingen; den sidste, der slukkede ilden under essen, var smeden i Fristrup.

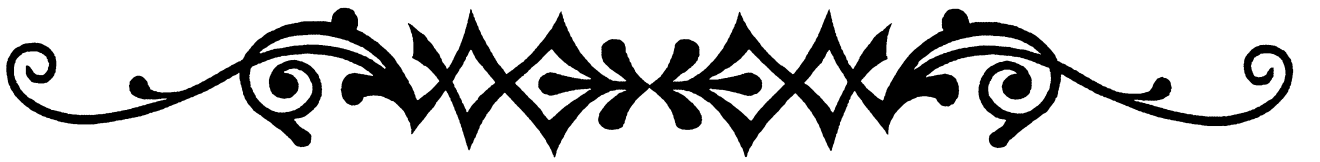

Året efter var turen kommet til skrædderen:

LANDSBYENS HÅNDVÆRKERE – SKRÆDDEREN

Som allerede nævnt vil vi i år forsøge at beskrive skrædderen, som man kendte ham, da han udførte sit håndværk ved at vandre rundt til kunderne.

Hvis man en vinteraften i første halvdel af forrige århundrede kom ind i dagligstuen på en dansk bondegård, kunne man opleve et billede nogenlunde således:

Den lave stue med det sodsværtede, umalede bjælkeloft henlå næsten i halvmørke. Tællepråsens sparsomme lys var ikke i stand til at oplyse hele rummet, hvorfor der i krogene dannedes mørke skygger. I stuen var alle gårdens folk samlede. Ved himmelsengen med det plettede drejlsforhæng sad kvindfolkene ved deres rok, eller var sysselsatte med uldkartning, men henne ved den lange bænk ved vinduerne sad gårdens karlfolk i travl virksomhed med at ryge deres lange piber. Ved "bordendebænken" sad naturligvis husfaderen, men der kunne være en anden person, som lagde beslag på alles opmærksomhed. Det var landsbyens skrædder, som sad oppe på bordet og syede. Han havde ikke selv værkssted, men drog som nævnt fra sted til sted for at udføre sit arbejde.

Når skrædderen var til stede, holdt han meget af at føre ordet, og i de lange vinteraftener kunne det være en fornøjelse for en tid at lytte til hans fortællinger. Han kom jo i mange hjem, hørte og så meget og havde derfor ingen vanskeligheder med at finde stof. Navnlig hed det sig, at han var god til at fortælle spøgelseshistorier, som han påstod at have oplevet under sit omflakkende liv, og som kunne få ungdommelige tilhørere til at skotte ængsteligt til stuens mørkeste kroge. Man skulle ikke tage skrædderens ord alt for alvorligt, thi "en skrædder oplever mere i 10 minutter end en anden i et helt år", og "han kan lyve værre end en hest kan rende".

Når husmoderen i gamle dage havde fået sit garn vævet hos væveren til godt, tæt og stærkt vadmel, drejl eller overgarn, sendte hun bud efter skrædderen. Det kunne hænde, at hun måtte vente nogen tid, for han var en meget optaget mand, som det gjaldt om at holde fast på, når man havde fået ham i huset. Man var derfor glad, når skrædderen holdt sit indtog med sit pressejern og sit ærmebræt. "Skrædderen er man glad for, både når han kommer og når han går", sagde man.

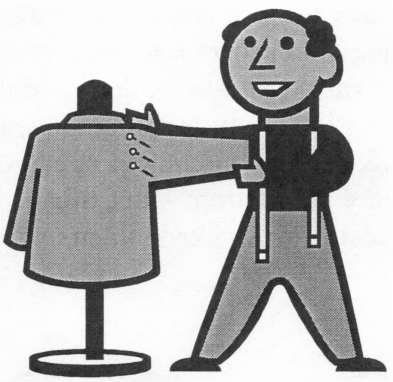

Det første arbejde, skrædderen udførte, når han kom, var måling og tilskæring af tøjet, og her skulle manden eller konen på gården helst være til stede for at påse, at tøjet blev udnyttet så godt som muligt. Man var ikke fri for at mistænke skrædderen for at stikke lidt til side til sig selv, hvor det kunne lade sig gøre, og enkelte steder var det skik, at alle klude og mindre rester tilkom skrædderen, så der kunne være god grund til at holde lidt kontrol med ham. Når landsbyskrædderen var kommet til en gård, blev han der nat og dag så længe, der var noget at bestille, og det kunne ofte tage ham lang tid at blive færdig til at rejse. Han skulle i reglen sy både til husbond og til karlene på gården, og han sad da dag efter dag og syede. Betalingen var kost og logi og en mindre pengeydelse, som kunne være aftalt som en dagløn eller en pris fastsat for klædningen, han syede. Når han syede på dagløn, tog han "lange nåls", dvs. at han brugte en lang tråd i nålen, og gjorde med hånden en stor bevægelse ud i rummet, så der blev lang tid mellem hvert sting. Når betalingen var akkorderet, syede han "kort nåls", hvilket så betød, at han brugte korte sting.

Skønt skrædderen og hans håndværk var lige så uundværligt i landsbyen som de øvrige håndværkeres, så er der ingen, der på samme måde har måttet bære byens vittigheder og spot som skrædderen. For mange år siden sad der på bordet i en jysk bondestue en skrædder og syede samvittighedsfuldt og troligt på bondens tøj. Så kom der en fremmed ind i stuen, og som gæstfriheden bød, blev han budt til sæde og beskænket med øl og brændevin. Da de havde drukket, tog han afsked med manden på gården, men inden han gik, sagde han: "I må tørre glasset godt af, inden I bruger det igen". "Hvorfor det", sagde manden, "er du en kjæltring (tater)?" – "Gid det var så vel, nej det er meget værre". Skrædderen på bordet sad i spændt forventning, da manden på gården spurgte den fremme-

de, hvad han da var. Denne tog i døren og sagde med et dybt suk: "A er en skrajjer", hvorpå han forlod stuen, inden skrædderen rigtigt fik besindet sig, at det var ham, der blev stukket til. Så bidende og tør kunne folkeviddet behandle skrædderen.

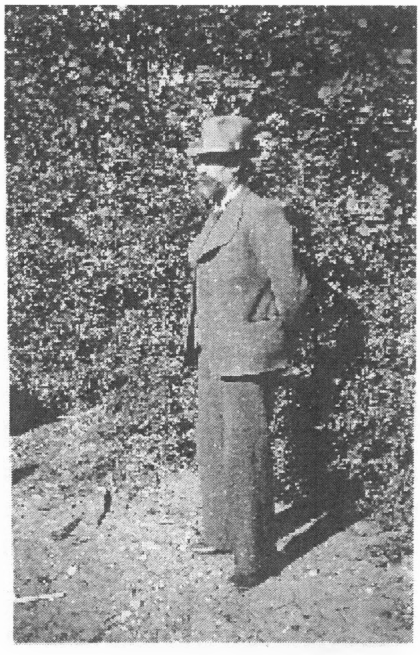

Skrædder Christensen i Klejtrup kan ikke sammenlignes med den omflakkende skrædder. Christensen havde skræddерforretning i Klejtrup i en menneskealder, og han var en af Klejtrups meget aktive borgere .

I grunden er det vanskeligt at forstå, hvorfor netop skrædderen har måttet være syndebuk. Måske var hovedsagen den, at de fleste skræddere i ældre tid var svage af legemsbygning og ofte havde en eller anden legemlig skavank. Man var i de tider ret tilbøjelige til at værdsætte en mand efter hans legemlige fortrin og især hans evner til groft arbejde. Smeden og hjulmanden respekterede man, de måtte lægge kræfter i deres arbejde, men skrædderens håndværk anså man for lidt kvindeligt og uværdigt for en mand. Det haglede da også med spydigheder ned over skrædderen, som tog sigte på hans person. "15 skræddere vejer 1 pund", "stille plage siger skrædderen til sine høns" og "skæmt med din ligemand, så går skrædderen med sin so" eller "skal du sparke, sagde skrædderen til lusen". Selv når skrædderen gjorde gilde for landsbyen, kunne man gøre sig lystig – "Det slog til ligesom til skrædderens barsel, der åd de barnet med". Det sidste lyder noget kannibalistisk, men er i virkeligheden ikke så slemt. I sin tid brugte man nemlig en brødskive kaldet "barnen" til at spise på i stedet for tallerkener. Det er sikkert forklaringen på denne tilsyneladende grovhed. Det er så forvansket lidt, idet det blev betragtet som høj grad af forsultenhed at spise barnen med.

Skrædderens omflakkende tilværelse, og hans deraf følgende afhængighed af bønderne, har sikkert gjort sit til hans noget usikre stilling. Måske har der også gemt sig en vis misundelse bag de mange stiklerier. Trods alle spydighederne nærede man en vis respekt for skrædderen. De mange udfald mod ham havde nemlig gjort ham både vittig og slagfærdig, så der var ikke mange, der kunne hamle op med ham i en ordstrid. Rimeligvis har man så hævnet sig ved at skumle over ham, når han var fraværende, det er nok den menneskelige natur.

Skrædderen var tilmed ret oplyst, og i mange landsbyer regnede man ham for den mest boglærde mand næst efter præst og degn. Det sagde ganske vist ikke så meget i den tid, vi taler om, hvor de færreste kunne skrive deres eget navn. Skrædderen var ofte den, man tyede til for at hente råd i vanskelige situationer, og det styrkede naturligvis hans position i landsbyen. Inden 1814 kunne det sågar hænde, at man udnævnte skrædderen til skoleholder; han kunne så passe nålen samtidig med, at han havde tilsyn med ungerne. Han forsømte ikke noget med det.

Som håndværker var den gamle landsbyskrædder både dygtig og pålidelig. Han nåede ikke at få moderne sving over de klædninger, han syede. Han holdt jo ingen modejournaler, og det grove vadmel og hvergarns, der blev givet ham til forarbejdning, var både tungt og uhåndterligt. Man stillede heller ikke så store fordringer som nu. Det var soliditeten, der betød noget, og i den retning kunne man ikke skyde på den gamle landsbyskrædder.

I nutiden kan man slet ikke drage nogen sammenligning med skrædderens stilling som den var for ca. 200 år siden. Der stilles unægtelig noget anderledes krav til håndværket i dag. Få steder på landet findes der vel en skrædder i dag. Det er nu stangtøj eller konfektion, det drejer sig om. Det gælder vel ikke i samme grad i dag som tidligere, at "klæder skaber folk". Givet er det, at man ikke i dag kan se på påklædningen, hvorvidt personen kommer fra by eller land. De omvandrende skræddere er for længst borte, og det hjemmegjorte stof er ligeledes en saga blot.

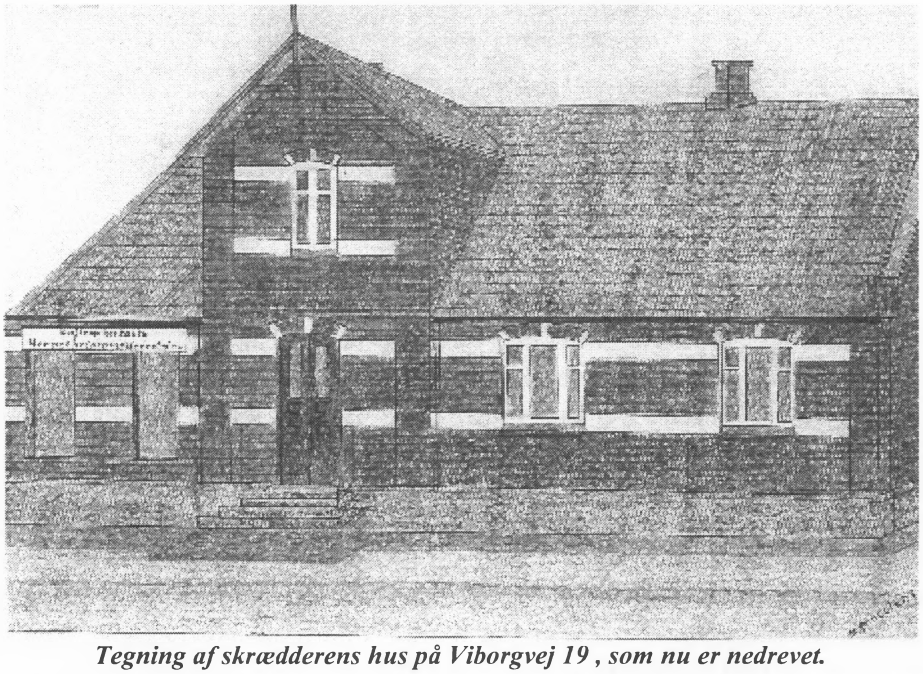

Tegning af skrædderens hus på Viborgvej 19 , som nu er nedrevet.

Skrædderen, der i tid kom efter den beskrevne, med forretning, butiksvindue m.m., skal man også lede længe efter. Det gælder ikke blot i landsbyerne, men lige såvel i købstæderne. Man er nok ikke indstillet på at betale den pris, som den "rigtige" skrædder skal have for at levere en klædning.

Alle de gamle fordomme om skrædderen, hans håndværk og de pinsler, man udsatte ham for, er historie, men derfor kan det da være meget morsomt for en stund at dreje tiden tilbage.

Lad dette være en "bauta" for den hedengangne skrædder. Historien havde været fattigere uden ham.

I årshæftet 1988 bragtes flg. artikel:

Søren Post

Af Villy Jensen

Der er vel næppe nogen, der har bragt Klejtrup-navnet så vidt omkring som Søren Poulsen. Hvor man end kommer, vil der være nogle, der enten har besøgt Verdenskortet eller hørt om dets eksistens. Der er vel heller ikke andre, der i højere grad end Søren har været gennemsyret af Klejtrup, og så har det endda flasket sig sådan, at han hverken er født eller afgået ved døden her.

Søren Poulsen fødtes på en lille hedeejendom i Døstrup den 12. september 1888, og han døde på et plejehjem i Mariager den 30. juli 1969, hvor han dog kun havde et kort ophold.

Søren Poulsen

Det var lidt af en tilfældighed, at Søren fik den stærke tilknytning til Klejtrup, som tilfældet blev. Hans morfar, Christian Madsen, var kørende post, men da han blev syg og ikke kunne klare tjenesten, kom datteren og svigersønnen, Jens Christian Poulsen, hjem, formentlig kun for at passe posttjenesten for en tid. Det gik dog imidlertid sådan, at Jens Christian Poulsen fra den 1. januar 1892 overtog postkørsel og postomdeling. Det er således faderens erhverv, der har givet Søren tilnavnet Post; det navn vi lokalt kender ham under.

Der var næsten noget symbolsk i Sørens første møde med Klejtrup. Det fortælles, at han, da han blev læsset af ved bedsteforældrenes hjem på "øen", straks satte kursen mod søen. Man kunne fristes til at sige, at han blev der resten af livet. Skal vi lade vor beretning passere sandhedens sold, må vi vel erkende, at Søren faktisk kom omkring i verden – langt, langt borte fra Klejtrup sø. Ingen vil nok modsige mig, når jeg hævder, at kærligheden til Klejtrup sø mere end noget andet gav ham livsindhold.

Der var én ting, der tidligt stod klart i Sørens bevidsthed. Han ville ikke ud at tjene bønderne, hvad der på de tider var mest almindeligt. Jeg har hos de, der stod ham nærmest, forsøgt at lodde dybden af denne modstand; lå der nogen social "vagthed", var der nogle oplevelser, der drev ham til denne stillingtagen? Vi ved bare, at sådan var det.

I stedet tog Søren så til søs, i første omgang i det meget små, idet han efter konfirmationen tog hyre på en lille båd, der sejlede mellem Frederikshavn og en norsk havn. Det var en lille sejlførende båd, der som besætning kun havde skipper og den fjortenårige Klejtrup-dreng. Senere sejlede Søren en tid med kabelbåden "Ulvsund".

Allerede på disse forhyringer måtte Søren konstatere, at han ikke var særlig søstærk. Det kan undre, når man ved, hvor meget han har boltret sig på Klejtrup sø og elskede det våde element her, men måske kunne det blive for stort for ham.

Søren kom hjem og gik i tømrerlære hos snedker Laursen, der da havde sit værksted i mellembygningen bag Skårupvej 7. Senere flyttedes virksomheden til Brovej 8, hvor snedker Pedersen overtog snedkeriet efter Laursens fallit.

Som ca. 20-årig drog Søren med sin håndværkeruddannelse som ballast ud i den store verden. Han kom til staten Illinois i USA, hvor han i særlig grad virkede med sit håndværk. Han beskæftigede sig dog også her med vand.

Søren blev "over there" en snes år, og satte så kursen mod Klejtrup; han vendte hjem og købte sit barndomshjem "Øen". Herefter startede så det, der vel blev hans livs eventyr. Det vil sige, tanken om Verdenskortet var vel ikke undfanget. Han gik i gang med det omfattende reguleringsarbejde, hvor vel det første bestod i at lave en farbar vej fra møllen og over til sin ejendom. Før den tid skulle al trafik gå syd om Frode Jensens gård. Søren lavede en sportsplads og han plantede en frugtplantage, som nok ikke var nogen økonomisk gevinst.
Sagkyndige siger, at området var for koldt og upassende for frugtavl.

Det var nok heller ikke her, Sørens interesse lå. Det var søen, der trak. Han lavede et meget smukt anlæg der, hvor Verdenskortet nu ligger. Han skabte et sandt eldorado, hvori der bl.a. indgik en lystbådehavn. Søren konstruerede selv en vandcykel, som mange morede sig med at tage en tur på. Søren var noget af en tusindkunstner. Han var idérig; nogle syntes nok, at han var lige lovlig "hittepåsom". Han byggede bl.a. nogle skibsmodeller, hvor han eksperimenterede med en art stabiliseringsanordning, som nu vist er almindeligt udstyr på moderne skibe.

Som så meget andet i tilværelsen er Verdenskortets tilblivelse et resultat af et tilfælde. En sænkning af vandstanden i begyndelsen af 1940'erne medførte, at Sørens smukke anlæg blev delvist ødelagt. Han kunne måske godt have retableret det, men han så pludselig en sten i vandet, der gav ham en idé, idet den tegnede et landområde eller lignende.

Herefter gik Søren Post i gang med de hjælpemidler, som han benyttede sig af – det var en pram, en skovl og en trillebør. Først foretog han dog en meget omfattende planlægning, der bl.a. indeholdt, at det hele er sat ned i et ganske bestemt målestoksforhold. Han havde mange planer – om der var nogle, han ikke fik realiseret, ved jeg ikke, men han nåede at se, at hans værk blev anerkendt over det ganske land, ja langt ud over vore egne landegrænser.

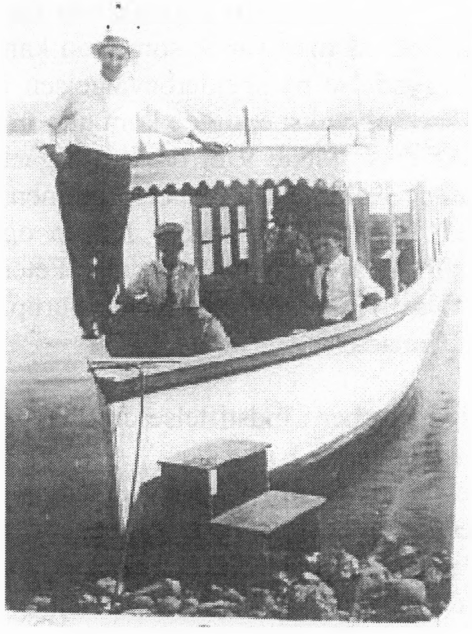

Søren forsøgte sig også som turistskipper i det fremmede. Han havde en flodbåd, og fik også bygget en større med tiden. Han oplevede så det uheldige sammenfald, at en fremmed udflugtsbåd kæntrer med den sørgelige konsekvens, at alle ombordværende drukner. Myndighederne forbød herefter al udflugtssejlads, hvilket medførte en økonomisk ørefigen for vort bysbarn.

Efter hjemkomsten kom Søren også til at opleve dramaer i forbindelse med vandet. Her blev det i to tilfælde Søren, der blev redningsmanden. Det skete, da han den 20. juli 1929 redder den 7-årige Niels Brøndum, og den 9. august 1937 tilsvarende redder Dagmar Hansen fra druknedøden. I det sidstnævnte tilfælde omkommer Dagmar Hansens forlovede Marinus Jørgensen, der var hjemmehørende i Fristrup. I begge tilfælde modtog Søren fra Justitsministeriet et sølvbæger "til minde", som der står i skrivelserne.

Efter den sidste drukneulykke afholdes der en koncert ved doktor Knud Repholtz og frue, hvorfra der skabes midler til den båd og det redningshus, som Søren lægger sin arbejdskraft i at skabe. Det blev indviet i 1938, for netop 70 år siden.

Et af vor forenings mest aktive medlemmer, når det drejer sig om at fremskaffe materiale og viden om og fra vort lokalområde, er Sørens søstersøn, Bent J. Nielsen, der er bosiddende i Nørager. Blandt meget andet, som Bent har været behjælpelig med, er dette materiale, så vi har kunnet tegne et billede af morbroderen i anledning af hundredåret for dennes fødsel. Bent siger om Søren: "Han så lyset flere gange, men med Verdenskortet fandt han sit lys."

Vi og kommende slægtled kan glæde os over, hvad Søren Post skabte.

I 1990 var det så spejdernes tur til at blive omtalt, idet de havde 50 års jubilæum dette år. Og meget apropos arbejder samme bevægelse i år med at skaffe midler til en ny spejderhytte:

EN SPEJDERBEVÆGELSE GENNEM 50 ÅR

Af Villy Jensen

Frederik og Holger Skammelsen

Det var i sommeren 1940, at en spejderfører fra Onsild flere gange gæstede Klejtrup for at sprede interesse for at oprette en KFUM-spejdertrop her. Den pågældende kontaktede Peter Thoft og Andreas Toft Jensen. Sidstnævnte var ansat i Niels Thofts virksomhed.

Kimen var lagt, og op spirede en spejdertrop, der som ledere foruden ovennævnte, der var henholdsvis tropsassistent og tropsfører, endvidere kirketjener Frederik Skammelsen, der blev gruppefører og i øvrigt omfattede bevægelsen med stor kærlighed lige til sin død i 1971.

Den officielle startdato, dagen hvor man holdt indstiftelsesfest, var den 25. juli. På dette tidspunkt var det lykkedes at samle en lille flok, så man var 9, som man kan kalde den første spæde begyndelse på spejderbevægelsen i Klejtrup. Det var alle voksne/halvvoksne, og de kom alle fra Indre Missionske hjem. Af disse første 9 er de fem afgået ved døden, nemlig foruden Skammelsen, Peter Vammen, Svend Christensen (Smed), Henry "Skomager" Jensen og Gustav Pedersen. Øvrige tilbage af de første er foruden Peter Thoft, Andreas Piltoft, Olav Andersen og Svend Serup. Sidstnævnte bosiddende i Canada.

I løbet af ret kort tid blev det "in" at være spejder, og allerede i september i indstiftelsesåret havde man et kæmpearrangement med besøg af spejdere fra flere nabo-tropper.
Klejtrup troppen havde man givet navnet Niels Ebbesens Trop, og de tre patruljer, man fik etableret indenfor troppens første leveår, fik alle dyre- /fuglenavne (Høgene, Panterne og Ørnene). Senere er man gået over til navne fra indianerstammer som Taboerne, Pacconerne og Delevarerne. Det har nok kunnet tale mere til drengefantasien. Apropos drenge – ja i de første år var det mest nedsættende, man kunne hæfte på en spejder, at han var en pigespejder, men da kunne man heller ikke ane den udvikling, at man efter en kortere tid med en ren KFUM-spejdertrop nu har integreret pigerne med drengene i den "gamle" trop, efter sigende med stor succes.

Før man i 1940 gik rigtig i gang med "spejderiet", havde man i Missionshuset et agitationsmøde, hvor en lærer fra Onsild var taler. Han foreholdt de kommende spejdere: "I må vide, at spejdersagen ikke er noget med soldater og kanoner." Det var der formentlig blandt tilhørerne heller ikke nogen, der havde forestillet sig, selvom den mand, der skabte verdensspejderbevægelsen i 1908 faktisk var britisk general, og at det egentlig var samme Baden-Powells erfaringer fra Boer-krigen, der blev grundlaget for hans idéer, men selvfølgelig skal spejdere ikke være krigere.

Spejderne i Klejtrup – årstallet kendes ikke. Men det kan være fra midten af 1960'erne - set ud fra alderen på børnene på billedet

Nu var der bare i 1940 en europæisk udvikling i gang, der også havde nået Danmark. Det betød, at mange måtte revidere deres anskuelse. Nogle, som nok ikke brød sig om kanoner eller andet skyts, blev – netop fordi de var spejdere – opfordret til at gå ind i modstandsbevægelsen. Dette skete også i Klejtrup, hvor Peter Thoft som aktivt medlem af "Sandbækgruppen" med bl.a. 3 våbenmodtagelser bag sig var på tyskernes liste, da de den 26. september 1944 gæstede egnen for at arrestere de fleste medlemmer af gruppen, men hvor det lykkedes Peter og et par andre at undslippe og leve illegalt til krigens afslutning.

Troppen fik også en rolle i det lokale civilforsvar. En "specialopgave" blev det også til, da sognefoged Karl Berthelsen bad de voksne spejdere stille sig til rådighed som "kirkevagt" i et forsøg på at fange "Den Langhårede", en tyv, der hjemsøgte kirkerne ved nattetide. Han besøgte nu ikke Klejtrup, men sognefogeden foranledigede alligevel sognerådet til at ryste op med en erkendtlighed på 50 kroner.

Pengenes værdi har vi et eksempel på fra en weekend-lejr i Lindum Skov i 1940, hvor de 16 deltagere blev forplejet for 75 øre pr. næse. Vi ser bl.a., at man købte mælk fra stalddøren hos Jens Thøger til 30 øre literen, kærnemælk fra mejeriet til 12 øre literen osv. Det var dengang; man fik større tal at regne med.

En drøm, som man de første år ikke engang turde tænke – en spejderhytte – ja, det blev en realitet med indvielse i forbindelse med 15-års stiftelsesfesten i 1955. Det var Niels Thoft, der stillede en

grund til rådighed i "krattet", hvor huset "Brattingsborg" nu har ligget i 35 år og stadig er meget funktionsdygtigt.

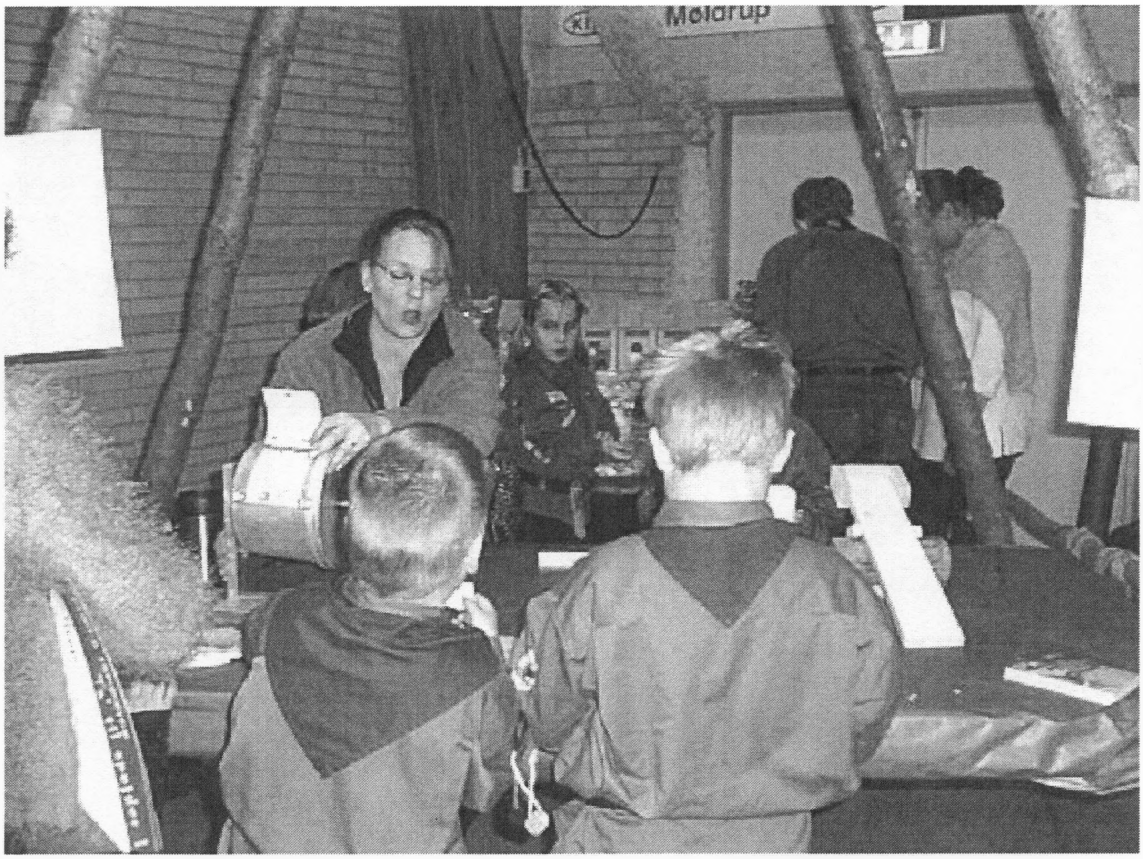

Spejderne i Klejtrup er her i det nye årtusinde igen meget aktive og arbejder som nævnt for at få bygget en ny spejderhytte

Som for alt, der starter godt, kan der komme dårlige tider. Det skete også for spejdertroppen, men "skibet" har været gjort af godt stof, for det flyder flot her i jubilæumsåret. Det har været lidt vanskeligt at følge hele udviklingen på grund af manglende arkivalier. Det ser ud som om, der fra 1946 og ca. 4 år frem har været stilstand i spejderarbejdet i Klejtrup, men så i 1950 sker der noget, og der er drøn på de næste 5 år. Der er vist ingen, der vil fortænke mig i at mene, at en tropsfører fra Fristrup ved navn Laurits Christensen satte skub i foretagendet. Det var i hans tid, man fik spejderhuset, og for dem, der var med i de år, vil det være en oplevelse at studere de tropsbøger, han har ført i de år, han var med. Meget flot, men det gode varer ofte så kort. Ikke ret længe efter indvielsesfesten af hytten rejser Laurits for at aftjene sin værnepligt.

Man fornemmer en misstemning, der synes at munde ud i et "Hvordan kommer vi videre?" Et faktum er, at vi ikke i skriftlig form kan se nogen aktivitet i de næste 14 år. Først i 1969 konstateres lidt liv gennem grupperådsprotokollen, men allerede et par år efter ser vi, at man indstiller spejderarbejdet "på ubestemt tid", står der.

Det synes som om, at "ubestemt tid" varer, indtil en ny gruppefører den 21. april 1976 meddeler kommunalbestyrelsen i Møldrup, at arbejdet er i gang igen. Villy Mikkelsen meddeler, at der er i alt 31 spejdere.

Nu kører det. I dag er der 26 spejdere. Gruppeleder er Torben Braskø, formand for grupperådet er Ella Rasmussen. Lad os håbe alt godt for dem.

I 1994 var det dyrlægerne, som Villy Jensen fokuserede på:

DYRLÆGER I KLEJTRUP

Man kunne denne sommer læse i avisen, at dyrlægen i Klejtrup nedlagde sin praksis, men fortsat ville blive boende i dyrlægeboligen på Viborgvej. Man kan forestille sig, at det er reduktionen i kvægbesætninger på egnen, der har medført, at praksis ikke overdrages til en efterfølger.

En epoke på 92 år er hermed afsluttet, idet den første dyrlæge startede op på Søvej nr. 3 i 1902.

Grunden, hvorpå dyrlægeboligen blev bygget, er ved slutseddel af 27. juni 1902 købt fra den ejendom, som afdøde Vilhelm Skals i mange år har besiddet. Sælgeren, Niels Christensen, var farfar til Vilhelm Skals' for længst afdøde kone, Dagmar.

Af købekontrakten og senere skøde fremgår det, at grunden er beliggende på hjørnet af Viborgvej og Hejringvej. Man må bemærke, at grunden, hvorpå Sparekassens bygning ligger, også hørte til den erhvervede parcel. Grunden, der blev købt til dyrlægebolig, indeholdt såvel en del af matrikel nr. 3 som nr. 7, hvilket betyder, at den ca. en tredjedel, der lå nærmest Viborgvej, var en del af den oprindeligt store møllematrikel (nr. 7a).

Køberen, og dermed den første dyrlæge i Klejtrup, var den 32-årige Niels Jørgen Nielsen, der samme efterår hjemførte sin brud fra Skive. Den erhvervede byggegrund er betalt med 400 kr.

I 1911 sælger N. J. Nielsen bolig og praksis til dyrlæge J. M. Nymand, der må erlægge 3.500 kr., hvor foruden der påhviler ejendommen en prioritetsgæld på 3.000 kr. I skødets påtegning var, hvad der var gældende for alle "matrikelnummer 7 grunde", en anmærkning om, at man var medansvarlig for vedligeholdelse af Klejtrup Møllebro. Der står ligeledes for så vidt angår, "at der på 7q, hvorfra 7p er en parcel, ingensinde må opføres bygninger eller drives nogen art handelsnæring". Dette er nok ikke til fulde overholdt, idet det må være på dette areal, Sparekassebygningen mange år senere blev opført, i øvrigt efter at såvel karetmager Anton Larsen og mejeriets isbod længe "drev næring" på stedet.

Som nævnt overtager Nymand herligheden i 1911 "med påstående bygninger og en grubekedel". En interessant hæftelse er indeholdt ved denne handel, som kan virke besynderlig, hvis man ikke lige kender historien, der ligger bag. For så vidt angår den del (ca. to tredjedele), der er "3c, hvoraf 3h er en del, har overfor bager Jens Provst Andersen (kaldet Provst-bageren) forpligtet sig til ikke at drive bageri i Klejtrup eller i 1 mils afstand."

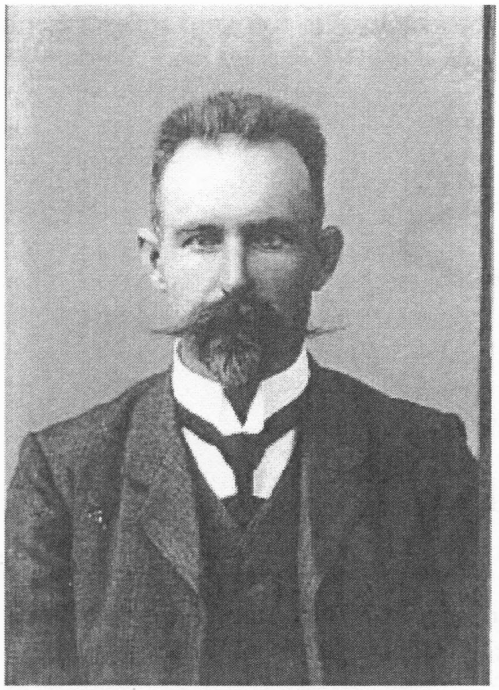

Dyrlæge N. J. Nielsen og fru Eva Katrine

Denne klausul, der altså fratager Poul Mortensen muligheden for at handle med brød, har den historie bag sig, at Provst-bageren, da han i 1898 opfører Klejtrup Bageri, da "købte" N. C. Christensen ud af bagererhvervet. Denne, ved vi, havde i tiden før en slags "hjemmebageri" på sin ejendom. Det fortælles således om ham i forbindelse med henrettelsen af Rasmus Mørke, at "bageren udgik for brød". Så meget om ejendommen på Søvej, hvorfra dyrlæge Nielsen i 1911 flyttede til Viborg, hvor han døde i 1935.

Som nævnt var næste dyrlæge på Søvej 3 J. M. Nymand, der igen i 1917 overdrog til F. Howart. Så var det slut med dyrlægevirksomhed på dette sted.
Den næste dyrlæges ankomst til Klejtrup er lidt uklar. Han boede på Viborgvej nr. 21. Det var L. Brams. Han var i Klejtrup i 1914, altså på samme tid, som Nymand residerede på Søvej.

Dyrlæge Brams boede på nuværende Viborgvej 21. Den senere så kendte skuespiller Ingeborg Brams – datter af dyrlæge Brams – blev født i Klejtrup

Brams rejser på et tidspunkt til Hobro, hvor han i 1919 annoncerer med, at han efter i flere år at have været assistent for en anden Hobro-dyrlæge, nu begynder egen praksis. Brams var fader til afdøde kongelig skuespiller Ingeborg Brams.

Det næste navn på listen er Jens Nielsen, der i sin første tid logerede på hotellet, men i september 1921 meddeler han, at han fra den 8. september flytter til murer Hansens nye ejendom.

Denne Nielsen, der var ugift gårdmandssøn fra Nr. Onsild, køber formedelst 1.400 kr. i 1923 en grund af doktor Repholtz, hvor den nuværende dyrlægebolig opføres. Hvem der fysisk opfører bygningen, vides ikke med bestemthed, men en vis lighed i stilen med naboejendommen mod vest kan tyde på, at byggeriet er forestået af samme mester, som så har været den for en tid hjemvendte dansk-amerikaner Johan Balle Andersen. Jens Nielsen sælger Viborgvej 22 i 1927 til dyrlæge Johannes Harbou – 10.000 kr. for praksis + 20.000 kr. for bolig.

Jens Nielsen udvandrer for at bosætte sig på Tahiti – vist af helbredsmæssige grunde. I 1933 står denne annonce at læse i en Hobro-avis:

> "Vor kære søn, dyrlæge Jens Nielsen, er efter meddelelse fra Tahiti afgået ved døden den 13. januar 1933.
>
> Karen og Th. Nielsen, Grysbjerggaard, Nr. Onsild".

I 1931 kommer T. Møller-Jensen, der i 1937 sælger for at rejse til Brande for at overtage sin faders praksis der. Nu kommer Jens Mikkelsen fra Sjælland for i 1946 at overdrage praksis til Kay Rasmussen for selv at begive sig til Østjylland som gårdejer.

Den seneste dyrlæge, der nu "slukker lyset", er Jens Hougaard Pedersen, der købte virksomheden i 1967 for 215.000 kr. Han har således haft den absolut tidsmæssige rekord som dyrlæge i Klejtrup (27 år).

En epoke er nu bragt til sin afslutning.

En landsby

Af Holger Helbo

Igennem flere århundreder var en landsby med sit jordtilliggende en lille - meget samlet enhed, hvor gårdene og evt. et par jordløse huse lå så tæt sammen som overhovedet muligt, gerne omkring et

gadekær. Hvis der gik en befærdet vej gennem landsbyen, var gårdene gerne anbragt i to rækker, en på hver side af vejen. Jorden imellem gårdene og rundt om gadekæret var fællesjord og blev kaldt gadejord. Til hver enkelt gård hørte der en lille toft og en kålhave, som var den pågældende gårds helt private tilliggende. Indtil ca. år 1800 var det herremanden, der ejede det hele, og gårdmændene havde både bygninger og jord i fæste. Gårdmændene måtte drive det hele i fællesskab. Rundt om landsbyen lå al den opdyrkede jord, og den var delt i 3 lige store stykker, et stykke til rug, et til byg og et til brak. På bytinget bestemte man, hvornår man skulle pløje, harve, så og høste, og alle skulle begynde samtidig. To betroede mænd skulle ud at rebe marken op, de havde et tov på 7½ alen (ca. 4½ m) imellem sig, og så gik de fra ende til ende i marken, og de har formentlig lagt en sten hist og her. Når hele marken var rebet på denne måde, fik hvert smalle stykke jord et nummer. Hvis der f.eks. var 6 gårde i landsbyen, fik de første 6 numrene fra 1-6, og ligeså de næste, og sådan blev man ved til alle parceller havde fået et nummer. Gård nr. 1 fik alle med nr. 1 og så fremdeles.. Med disse smalle stykker var det næsten umuligt at kunne vende heste og redskaber på sin egen jord, så derfor skulle alle begynde samtidig.

Udenfor det opdyrkede havde man overdrevet, og det blev brugt til kreaturernes afgræsning. Om morgenen stødte byhyrden et par trut i sit horn, og så måtte alle lukke sine kreaturer ud til ham, han lod dem så græsse ude på overdrevet, til han kom hjem med dem om aftenen.

Hørte der en skov til landsbyen, var det så absolut herremandens, og der måtte man holde fingrene fra. Man måtte kun fjerne træ efter herremandens eller fogedens tilladelse, i modsat fald vankede der strenge straffe. Dog måtte man gerne om foråret drive sine grise derud, hvor de så selv måtte sørge for føden hele sommeren, oldensvin. Da grisene normalt voksede godt til i sommerens løb, kunne det være vanskeligt at kende dem igen om efteråret, derfor blev de brændemærket, og de blev så kaldt for brændte svin.

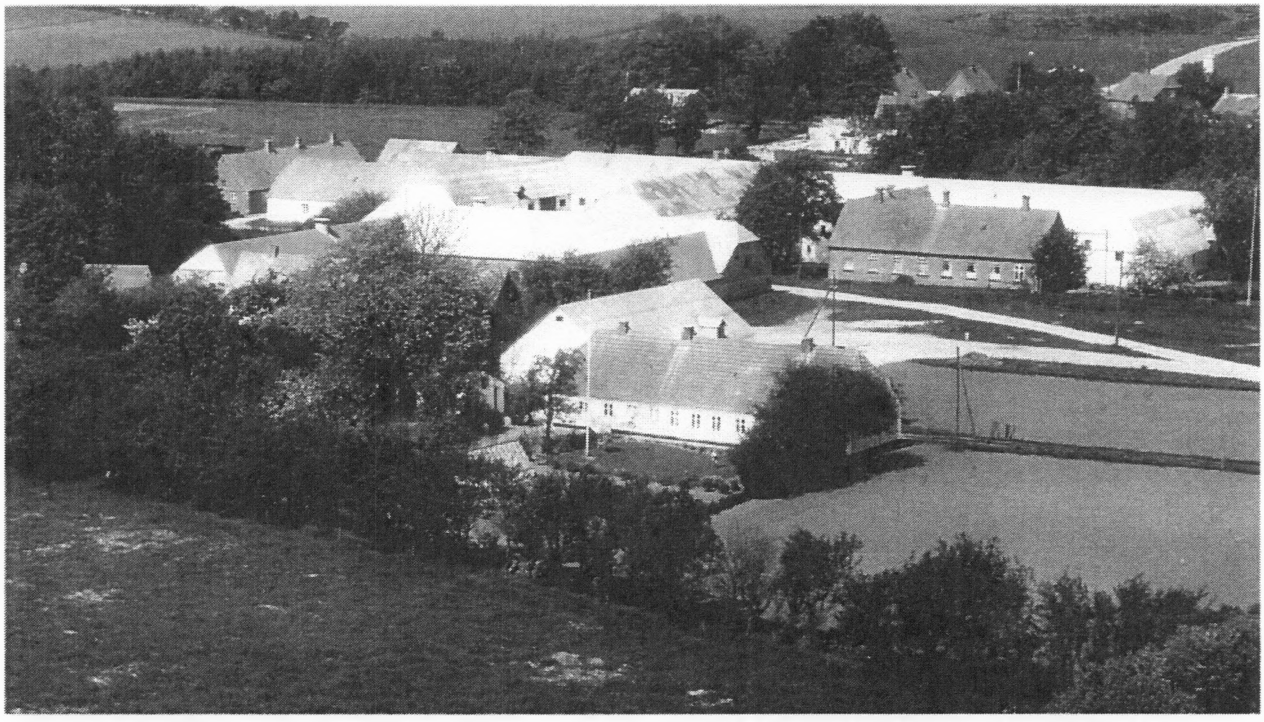

Gårdenes specielle placering i Fristrup

Til landsbyen skulle der også gerne høre et stykke mose, hvor hver gård havde sit stykke, så de kunne skære tørv til brændsel.

Desuden var der også altid et stort stykke hede, hvor hver gård også havde sit eget stykke. Dels kunne der graves lyngtørv til brændsel eller tagdække, og dels afhøstes en hel del til ildebrændsel, men hvis gårdmanden af en eller anden grund manglede foder til sine kreaturer, så kunne lyng sagtens bruges, de kunne i al fald overleve på det.

Lige før år 1800 skete der så en stor ændring i landsbyens udseende, mange ønskede at blive selvejere, og vi ser da, hvordan herregårdene blev udstykkede, f. eks. Hersomgaard (hvortil hele Fristrup hørte) fra 1798 - 1803. Samtidig med selvejertanken var fællesskabet en ren umulighed, så derfor fik vi udskiftningen, hvor hver gård nu fik et samlet jordtilliggende, og dette kunne ske på to ret forskellige måder. Der kom landinspektører rundt og opdelte i det antal firkanter, som der nu var gårde til i landsbyen, men dette betød, at nogle gårde nødvendigvis måtte flytte noget ud på marken til skræk og rædsel for mange. Det var også et problem med at finde vand til hver enkelt gård. De gårde, der så blev udflyttet, blev nedbrudt og genopført på den nye mark. Det uopdyrkede overdrev og hele heden blev normalt ikke omfattet af udskiftningen, men der gik ikke særlig mange år, før meget arbejdsomme og driftige mænd lejede eller købte et stykke hede, som de så meget møjsommeligt begyndte at opdyrke, og mange boede nærmest i jordhuler de første år.

I Fristrup og enkelte andre steder foregik udskiftningen på en noget anderledes måde, der ville gårdmændene nemlig ikke flytte ud på marken, de ville alle sammen blive boende i selve landsbyen, og det gør de den dag i dag. Når dette sker, må udskiftningen foregå på en noget anden måde, nemlig i stjernefacon eller lagkagefacon, hvor hver gård får et meget smalt jordstykke nærmest gården, og det bliver så bredere og bredere, jo længere man kommer ud. Rent arbejdsmæssigt er det ikke den bedste jordfordeling. Selve heden fik lov til at ligge i første omgang, men også her kom opdyrkningen ganske langsomt i gang, så hede i dag er et ukendt begreb omkring Fristrup.
Den samme udvikling skete også på Sjælland, men først 50 år senere.

Fristrup blev aldrig udflyttet

Af Ragna Kolind

Fristrup er – som beskrevet i forrige artikel – en landsby, som fortsat ser ud, som den sikkert har gjort i århundreder. Altså med hensyn til placeringen af gårdene.
Men ellers er den selvfølgelig – som andre samfund – fulgt med tiden. Der har været opgangstider og nedgangstider, og man må sige, at Fristrup havde sin opgangstid i midten af 1900-tallet, hvor der var både smed, købmand, cykelhandler, forsamlingshus m.m.
Nu er landsbyen igen tilbage på det stade, hvor der ikke er meget handel tilbage – nøjagtig som det er gået de andre lokalsamfund af samme størrelse.
I det følgende vil jeg prøve at beskrive lidt af det, der har været – og lidt om det, der er nu.

Fristrup bestod af 5 store gårde i 1800-tallet, og de lå næsten placeret, som de gør i dag. Kun en enkelt gård er blevet flyttet "ud på marken" – nemlig **"Fristrupgaard"**. Senere mere om det.

Fristrup havde sin agerjord mod vest og syd – og lidt mod øst. Nord for Fristrup var Fristrup Hede – et stort hedeområde, som først i slutningen af 1800-tallet og de første årtier af 1900-tallet blev op-

dyrket. Den første hedeopdyrker på Fristrup Hede var Ane Thomasdatter – eller rettere hendes karl Søren Nielsen. Om ham skrev Johs. Garnæs Petersen i 1968 i Viborg Stifts Folkeblad:

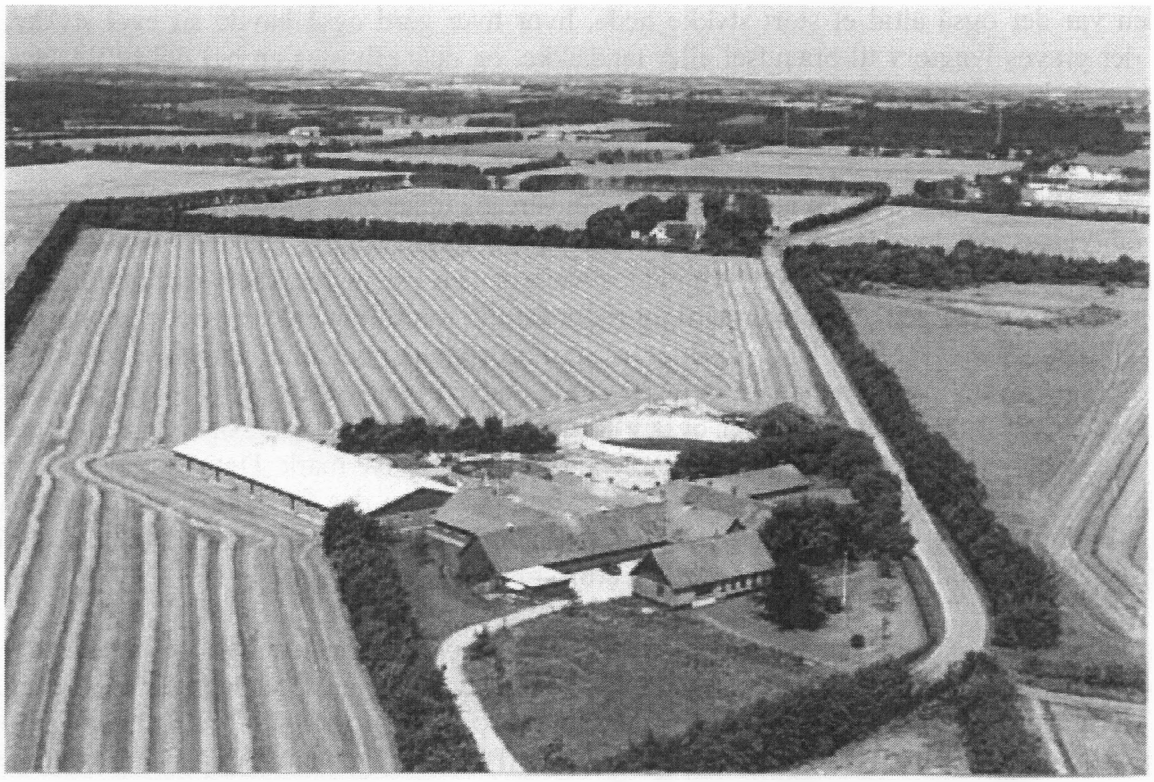

Området nord for Fristrup by var tidligere hede, men er nu opdyrket agerland

En trofast slider, som dyrkede Fristrup hede

En enestående indsats, der for ca. 125 år siden blev belønnet officielt med 30 rigsdaler

Lærer Johs. Garnæs Petersen, Refsvindinge på Fyn, har sendt os denne artikel, der fortæller om en mands seje kamp med karrig og sandet jord, et slid, der omsider blev belønnet med sparsom avl – og med en hæderspræmie fra Landhusholdningsselskabet.

Den 3. juli 1842 var sognepræsten for Hersom, Bjerregrav og Klejtrup sogne, Daniel Bøggild, sammen med degnen M. F. Langberg, sognefogden Jens Nielsen og gårdejerne Søren Andersen og Jacob Nielsen samlede i Klejtrup skole for i fællesskab at rette en henvendelse til Det kongelige danske Landhusholdningsselskab. Årsagen var følgende, som her gengives efter "Tidsskrift for Landøkonomi", 1844, i uddrag, idet stavemåden i det første citat er tillempet efter nutidsretskrivning, men stilen i øvrigt bibeholdt:
"Søren Hansens enke, Ane Thomasdatter, af Fristrup hede, Klejtrup sogn, blev ved mandens død i 1824 i de usleste omstændigheder tillige med 4 små børn sat fra sin gård i Hejring, og fæstede i sine fortvivlede kår to små hedelodder i Fristrup hede. Her ville denne enke med sine fire børn snart være blevet nødsaget til at søge hjælp af fattigvæsenet, havde hun ej været så heldig at træffe et sjældent menneske, karlen Søren Nielsen af Hinge, der tog tjeneste hos hende i den ædle hensigt at

ophjælpe hendes derangerede forfatning, hvilken han og har opnået ved en utrættelig flid og anstrengelse, der ifølge vor formening fortjener al mulig opmuntring.
Et hus opførtes på hedelodderne, der var fæstede på livstid af enken, og i hvilke ikke en eneste ture var pløjet eller dyrket".

Først fik Søren Nielsen ved naboens hjælp oppløjet to agre, og med dem som udgangspunkt gik han så løs på heden med spade og greb og uden trækkraft de første 8 – 9 år. Utrættelig blev han ved at forvandle den ene unyttige hedeplet, det ene mosedrag efter det andet med kun hjulbøren til hjælp, indtil der var jord nok til 9 tønder udsæd. Alene gravede han en grøft ca. 70 alen lang og 3 alen bred som vinterarbejde for at aflede vandet fra en mose. Hans arbejdskraft og virkelyst syntes uopslidelig. I 1838 opdyrkede han desuden med spade og greb et stykke ujævnt og stenet hedeland for den førnævnte degn i Klejtrup. Mere end 50 læs sten brød han op og flyttede bort.
Lønnen for dette arbejde var det praktiske resultat, at enken, for hvem han gav sin arbejdskraft, nu (i 1841) kunne have en besætning på 2 – 3 køer, 2 trækstude og en snes får. Selv havde han som løn kun fået kost og klæder – vel også ophold, men det nævnes ikke.
De gode mænd i Klejtrup med sognepræsten i spidsen har altså ment, at denne uselviske, trofaste slider, Søren Nielsen, burde nævnes og anerkendes på højeste sted. Han blev da også belønnet med 30 rigsdaler fra Landhusholdningsselskabet.

Det kunne nok have sin interesse at kende lidt mere til denne mand, der heller ikke tog i betænkning at afhænde "mangt et godt stykke, han ejede, for i førstningen at afholde de mange med grundforbedringer forbundne udgifter", og om hvem det til slut i ansøgningen hedder: "Endeligen skylder vi sandheden og tidmeldte, brave karl, Søren Nielsen, det vidnesbyrd, at han med tænksom flid og utrættelig virksomhed foreninger ædruelighed, gudsfrygt og nøjsomhed".
Det er vel tænkeligt, at Søren Nielsen og hans bedrift for længst er glemt, som det er tilfældet med hovedparten af de navnløse i by og på land, så meget mere sandsynligt, da hans arbejdsdag faldt mange år før den egentlige store hedeopdyrkning tog fart. I dag eksisterer Fristrup hede ikke. Hvor for 60 år siden lyngen blomstrede, er der nu dyrkede marker overalt. Et øjeblik kan det vel gå an at lade tankerne gå tilbage til den tid, hvis levekår for småfolk som for store var så forskellige fra nutidens støjende fremdrift, så næsten ingen sammenligning er mulig, hverken menneskelig eller økonomisk.

Men der kom flere "slidere" til. Langsomt blev den ene jordlod skilt ud efter den anden, hvor der blev bygget små husmandsbrug, og ufortrødent tog disse flittige husmandsfamilier fat på det store arbejde, det var at opdyrke heden.
Først skulle lyngen brændes af, og så skulle den brækkes. Dvs. at jorden skulle vendes. Hedejord er meget fattigt på næringsstoffer, og derfor blev jorden "gødet" med mergel, som er en næringsholdig jord. Denne mergel fandtes flere steder – også i Fristrup. Bl.a. var der en mergelgrav på marken ude ved Fristrup Nørremark. Her hentede man merglen op fra jorden, kørte det til sin ejendom og spredte det på marken. Alt med håndkraft selvfølgelig.
Det var et enormt arbejde, og disse mergelgrave kunne blive meget dybe. Så bare det at få merglen hentet op var i sig selv et stort arbejde. Og farligt! Nogle gange styrtede disse grave sammen, og det kostede ind imellem menneskeliv. Også i Fristrup omkom en husmand i sådan en mergelgrav. Det var **Anders Nielsen** fra ejendommen på nuværende Hobrovej 46.

Langsomt med sikkert blev bid for bid af heden indlemmet i landbrugsjord, og i midten af 1950'erne var der rigtig mange husmandsbrug i Fristrup. De fleste af dem eksisterer i dag, men nu

som nedlagte landbrug eller fritidslandbrug.

Én af de mænd, der blev hædret for sin indsats for at opdyrke heden var **Jørgen Jørgensen** (Knud Jørgensens far) på Hvilsomvej 3. Han er den eneste Fristrup-borger, der er blandt de mange navne, som kan findes i Kongenshus Mindepark, hvor hedens pionérer har fået et minde – se ovenfor.

Tilbage til de fem store gårde. Det var **Fristrup Østergaard** (Ånsbjergvej 5), **Kærgaarden** (Ånsbjergvej 18), **Fristrup Vestergaard** (Ånsbjergvej 16), **Damagergaard** (Ånsbjergvej 20) og **Fristrupgaard** (Ånsbjergvej 22). Sidstnævnte blev i 1898 udflyttet til sin nuværende placering Ånsbjergvej 13.

Af disse fem store gårde drives kun den ene stadig som selvstændig landbrug som hovederhverv – nemlig Fristrup Østergaard. Også Fristrupgaard drives som selvstændig landbrug af Finn Skals, mens hans hovederhverv jo er mekanikervirksomhed.
Og det er meget kendetegnende for tiden. Selv tidligere så store gårde kan ikke klare sig i dagens landbrugsdrift.

Købmandsforretning

Først i 1930'erne startede Else og Kristian Jonasen en købmandsforretning på nuværende adresse Ånsbjergvej 1. Det var en rigtig landhandel, hvor man kunne købe alt til det daglige forbrug på landet.
Kristian Jonasen var søn fra "Hejring Nedergaard", Skivevej 51 – altså ud af en landmandsfamilie. Købmandsforretningen gik rigtig godt. Biler var stadig ikke så almindelig på landet, så det var be-

grænset, hvor langt man drog afsted på hesteryg eller med hestevogn. Så folk handlede "lokalt".
Især i 1940'erne var det en rigtig god forretning, men så begyndte hjulene igen at komme godt i gang oven på 1930'ernes krise og 2. Verdenskrig. Folk fik flere penge mellem hænderne og flere fik bil. Nu kunne man nemmere komme til Klejtrup eller sågar Hobro at handle, og afmatningen begyndte – i starten ubemærket for folk.
Men Kristian Jonasen mærkede den, og til sidst kunne han ikke klare presset længere. I 1956 endte det grusomt tragisk, da købmanden gjorde en ende på sit liv og tog hustruen og plejedatteren med sig i døden.

Men forretningen kørte nu videre med ny ejer, idet Kaja og Ejlif Laursen købte dødsboet. Den sidste købmand på stedet var Lis og Jens Iversen, og det blev sidstnævnte der lukkede og slukkede i 1972. Så var der ikke længere basis for købmandshandel i det lille lokalsamfund.

Fristrup Købmandsforretning

Byens smedje

Fristrup har langt tilbage i tiden haft en smedie – ja, endog flere af dem. Går vi 200 år tilbage havde hver et lille bitte lokalområde sin smedie. Var der blot en lille samling af gårde eller ejendomme, kunne man næsten tage for givet, at én af dem havde en smed. Det er jo et gammelt håndværk, som man i generationer har haft stor brug for i vores landbrugsland.

I Fristrup har smeden haft til huse flere forskellige steder. Således var der i 1800-tallet smedie på

"Oksenhøjgaard" – Braskøs nuværende gartnerforretning på Hvilsomvej 2. Også i **Lykkegaards hus** på Ånsbjergvej 7 (det hus som nu er nedrevet) var der smedje på et tidspunkt. I nyere tid kender de fleste nulevende placeringen af byens smedje på Ånsbjergvej 8.
Sidstnævnte var smeden **Kristian Heegaard** og senere sønnen **Ejner**, der drev denne forretning. Som det ses af nedenstående nekrolog, startede smedjen her i 1932:

Fhv. smedemester Kristian Heegaard, Fristrup, er død efter flere års svaghed. Kristian Heegaard har været bysmed i Fristrup siden 1932. Han var født i Bjerring og lærte sit håndværk hos smedemester Madsen i Troestrup. Ved sit giftermål bosatte han sig i Fristrup.
Heegaard var en solid og flittig mand, der havde sine kunders tillid, fordi han altid udførte sit arbejde godt og til den fastsatte tid, og han var af den gamle smedetype, der var vant til at bruge forhammeren. For ca. 6 år siden afstod han forretningen til en søn og blev sammen med sin hustru i Fristrup. Han efterlader sig desuden endnu en søn og en datter, som begge bor i Kjellerup.

Mens Kristian Heegaard passede sin smedje, havde konen Emma systue i privaten.
Efter faderens død drev Ejner smedjen videre, indtil han lukkede p.g.a. alder. Ejners sidste år brugte han i stedet til at lave sjove "gesvejsninger", som han efterhånden havde en ret stor udstilling af foran sin bopæl.
Men smedje i Fristrup er der ikke mere, ligesom andre småerhverv heller ikke er at finde der mere.

Branddammen blev til ved "beskæftigelsesterapi"

Danmark havde – ligesom mange andre lande - oplevet nedgangstider i 1930'erne – og derefter 2. Verdenskrig. Da krigen var forbi i 1945 var det derfor vigtigt for verdenssamfundet at få sat gang i hjulene. Et Europa skulle opbygges igen efter store ødelæggelser, og i vores egen lille andedam skulle der også ske noget, så arbejdsløshed og tomgang blev afløst af fremdrift.
Og her kommer branddammen i Fristrup ind. Netop den blev én af de ting, som blev sat i værk her i vores eget lille område af verden. Med tilskud fra staten lykkedes det at få nogle folk i arbejde – nemlig ved at lade grave en branddam.
Det har ikke været muligt at finde frem til en beskrivelse af, hvorfor lige en branddam i Fristrup blev et beskæftigelsesprojekt i vores sogn/kommune.
Branddammen kom til ære og værdighed her i 2007, hvor Fristrup-borgere ved økonomisk hjælp fra Landsbyrådet fik lavet et "fællesareal" ved siden af dette vandhul. Her kan de nu nyde en kop kaffe eller tage sig et spil petanque.

Da forsamlingshuset var byens samlingspunkt

Mange mindre landsbyer fik i 1900-tallet et forsamlingshus, som kunne danne rammen for den fest eller det arrangement, hvor brugerne selv bestemte atmosfæren. Det var byens kulturhus og mødested. I Danmark er der omtrent 1000 forsamlingshuse, og de første blev oprettet i 1800-tallet som led i en folkelig bevægelse.

Så tidligt var man ikke ude i Fristrup, men under 2. Verdenskrig blev danskheden og fællesskabet meget nærværende, og ideen om et forsamlingshus i Fristrup begyndte at spire. En gruppe af borgerne i Fristrup satte tingene i gang, og i efteråret 1949 fik Fristrup sit forsamlingshus.

Det blev hentet i Aalborg – nærmere i Rørdal, hvor en tysk barak skulle nedrives. Og den kunne bruges som forsamlingshus.
Så barakken blev skilt ad og transporteret til Fristrup, hvor nogle af byens mænd samlede den igen.

Fristrup forsamlingshus (Bees-huset)

Mange er de bryllups- og fødselsdagsfester, juletræ, dilettant, mindesammenkomster og lignende, der er blevet afholdt i forsamlingshuset i Fristrup – eller ***'Bees-huset'*** som det også blev kaldt. Hvorfor?
Ja, det har jeg ikke rigtig kunnet få at vide. En mundtlig beretning fortæller, at der ***en aften blev lukket nogle store kalve/kvier ind i forsamlingshuset***, mens der var et eller andet arrangement. Det kan være den ene forklaring.
En anden kan være, at ***det var her, de unge "fløj rundt"*** (= at bese, som man siger om kreaturer). Forsamlingshuset var nemlig også hjemsted for Hejring-Fristrup Idrætsforenings baller i den periode.
Men det er det rene gætværk, så hvis nogen kender den rigtige forklaring, vil vi meget gerne høre den i lokalhistorisk forening.

Forsamlingshuset var jo kun en barak, og den blev meget hurtig præget af tidens tand, så allerede i 1968 var det slut. Huset blev pillet ned, og de unge og ældre måtte nu til Klejtrup eller Roum, hvis der skulle festes.

Fristrup Cykel- og Radioforretning

I 1935 åbnede **Kristian Bertelsen** en cykelforretning omkring 1935. Og denne forretning er én af de to forretninger, der her i 2007 udgør Fristrups forretningsliv.

Nu afdøde Carlo Bertelsen har nedskrevet flg. om cykelforretningen:

Under krigen 1940-45 blev forretningen særlig kendt på grund af Kristians utrolige evner til at få de gamle cykler, med nedslidte dæk til at køre igen. I de sidste krigsår, hvor cykeldæk ikke kunne opdrives mere, lavede Kristian massive dæk udskåret af gamle bildæk og nittet sammen til en brugbar ring, dog ikke særlig behagelig at køre med på ujævn grusvej.
Efter krigen – efterhånden som forsyningen af cykler og reservedele blev normale, og de første såkaldte påhængsmotorer til cykler kom frem, tog Kristian fat på at fremstille de første "knallerter" – også kaldet "røvskubbere". Det blev til mange køretøjer, der udgik fra forretningen, inden de moderne fabriksfremstillede "knallerter" efterhånden slog de gamle ud.
I 1950'erne kom der rigtig gang i forretningen. Ud over handel med cykler, radioer og knallerter" og efterhånden også salg af de første fjernsyn, begyndte Kristian også at fremstille landbrugsvogne og traktorførerhuse. Trods beskeden plads og primitive arbejdsforhold, blev det til mange vogne, som solgtes til omegnens landmænd. Det var således en alsidig forretning til hen i 1960'erne, da konkurrencen fra de store vognfabrikker fik Kristian til at indstille produktionen af landbrugsvogne for helt at overgå til salg og reparation af autocykler.
Forretningen var i de forløbe år – fra en lille træbygning – blev udbygget til en pæn butik i røde teglsten med privat bolig.
Efter Kristians død i 1978 er Fristrup Autocykelforretning drevet videre og stærkt udvidet af Bjarne Hansen fra "Hejring Højgaard".

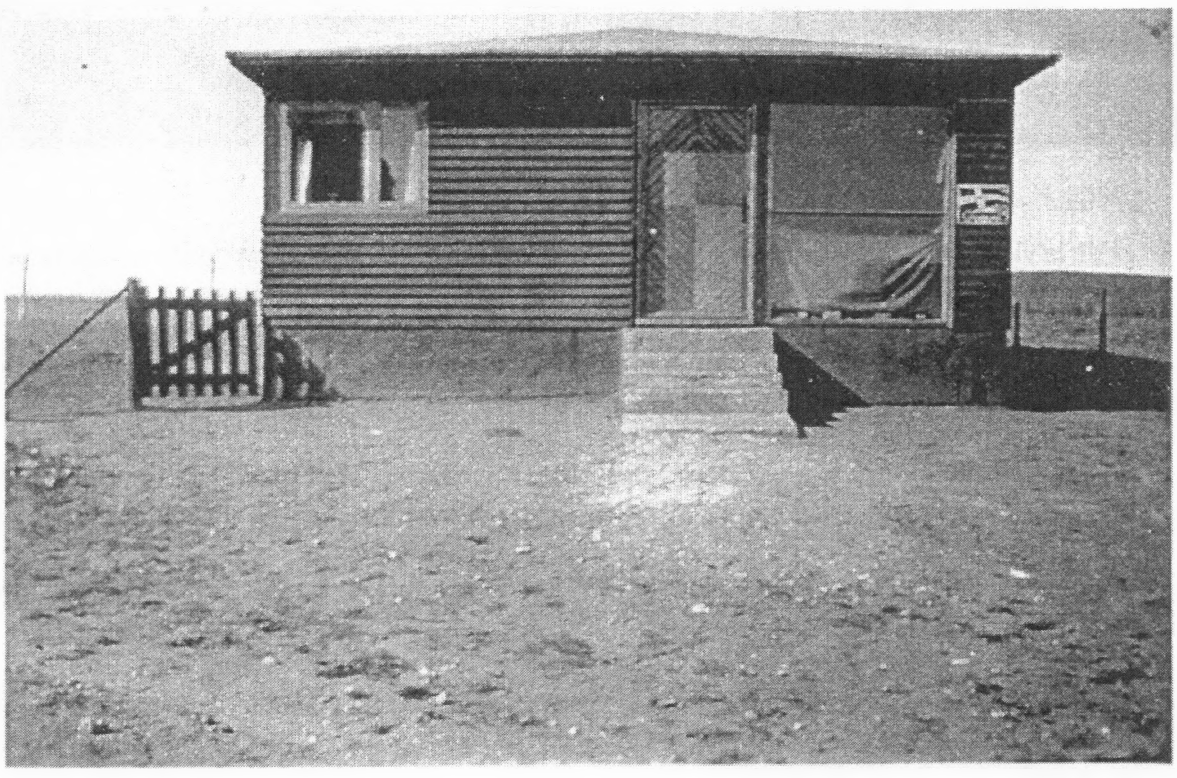

Fristrup Cykelhandel – den første bygning på Ånsbjergvej 4

Bjarne har her i 2007 en god forretning med cykler og knallerter – også med plæneklippere og havetraktorer.

Fristrup Blomster

Den anden af Fristrups nuværende forretninger er Fristrup Blomster på Hvilsomvej 2. Ejerne Yvonne og Peter Braskø har igennem mange år drevet forretning på ejendommen her – ***"Oksenhøjgaard"***. Netop denne ejendom husede – som tidligere nævnt - den første kendte smedje i Fristrup. Gartneriet og blomsterforretningen er vokset sig stor, og umiddelbart ser det ikke ud til at være en ulempe at have en sådan forretning liggende på landet. Kunderne kan sagtens finde til Fristrup.

Håndværksmæssige erhverv

Smedjen er tidligere omtalt, men det var ikke det eneste, der fandtes i Fristrup. Der har været snedkerværksted, som udenfor "normal" arbejdstid blev brugt til husflidsskole, husholdningskursus eller mødested om aftenen. Det var inden forsamlingshusets tid, så det blev sågar brugt til fest og lørdagsballer.

Og på Ånsbjergvej 9 boede Hollerup, som havde barbersalon. Hollerup var dværg, men med en skammel til hjælp kunne han godt klare dette erhverv, hvis man "gav sig til tåls" med den klipning, han nu kunne yde.

"Fristrupgaard" på Ånsbjergvej 13 er den eneste gård, der blev udflyttet fra "fællesskabet". Nu F.S.Auto.

Da det blev muligt at fryse madvarer, blev der bygget et frysehus inde ved siden af købmandsforretningen. Et utroligt fremskridt for husmødrene, som kunne leje en boks til sin gris. Så var det slut med store saltkar o.l., som hidtil havde været den måde, kødet blev opbevaret på.

I de sidste årtier har Fristrup også haft sit mekanikerværksted – **F.S. Auto** på "Fristrupgaard", Ånsbjergvej 13. Finn Skals driver her sin virksomhed med en svend og en lærling.

Og sidste skud på stammen er **"Solgaarden"** på "Gml. Fristrupgaard", Ånsbjergvej 22. Her har Hanne Munk i nogle år haft sit virke – først med massage o.l. behandlinger, og nu med kursuscenter for kreative personer, som vil lære malerkunst og andre former for billedfrembringelse. Et populært sted hvor mange de seneste år har fået færden af en helt ny fritidsinteresse.

Fristrup er med "på bølgen"...

Eet er erhvervs- og forretningslivet, som er meget vigtigt for et lokalsamfund. Men der skal gerne mere til, for at holde et lokalsamfund i "live".
Som de administrative enheder bliver større og større (kommunesammenlægninger og den slags ting), stiger vigtigheden af at være lokalt engageret, hvis man vil gøre sig forhåbninger om ikke helt at blive koblet af udviklingen. Det har mange igennem de seneste årtier været opmærksomme på, og indenfor de seneste år er fokus skærpet yderligere i den retning.
Og det har Fristrup-borgerne også taget konsekvensen af. I en ansøgning med efterfølgende bevilling i 2006 til landsbyrådet, fik Fristrup penge til et fristed ved siden af branddammen, og i 2007 kunne beboerne så gå i gang med at lave en dejlig samlingsplads med borde og bænke m.m. Der var indvielse i sommeren 2007.

Sammenholdet i Fristrup er intakt – og det kan godt være, at der har været nogle årtier, hvor det ikke er kommet så tydeligt til udtryk udadtil. Tiden med købmand, frysehus, forsamlingshus m.m., som Fristrup-borgerne kunne samles om, var væk, men 2007 viste, at nu er man på banen igen i Fristrup.
Der er et sammenhold, der kan bygges videre på!

Data:
I flg. bogen "Viborg Amts Stednavne" fra 1948 nævnes Fristrup første gang i den skrevne historie i 1466 – navnet var da Friisdrupp. Op igennem tiden har lokalområdet ændret navn flere gange – Friistropp, Frigstrup, Friistrup.
Forleddet 'Fris' er et gammel dansk mandsnavn. 'trup' er det samme som 'Torp' og betyder 'gård' eller 'udflytterby'.

Søren Vasegaard

Af Ragna Kolind

For nogle er **Søren Vasegaard** en kendt person – andre har næppe hørt om denne forfatter. Men han var en relativ kendt hjemstavnsforfatter og senere en slags "samfundsrevser" i slutningen af 1800-tallet og første halvdel af 1900-tallet.

Søren Vasegaard blev født i Hærup i 1871– på gården **Østergaard**, nuværende Hærupvej 7. Han døbenavn var Søren Sørensen. Senere flyttede familien til Overhærup – til **Damgaarden** på Overhærupvej 15.
Søren var fra barnsben en lidt anderledes dreng. Han havde arvet sin mors interesse for bøger – noget som bestemt ikke på dette tidspunkt var almindeligt her ude på landet. Derfor blev han nok også regnet for lidt af en "underlig" dreng.

Men gårdmandssønnen – og senere husmandssønnen – forfulgte sin lyst, og han blev som nævnt ret kendt både som forfatter og journalist.
Vores kendskab til Søren Vasegaard i lokalhistorisk arkiv har været indskrænket til hans barndom, idet familien flyttede fra egnen, da Søren Vasegaard var teenager. Dog har vi hans nok mest kendte bog om Klejtrup Sogn, som beskriver livet på landet i 1880'erne.
Desuden vidste vi, at Søren Vasegaard var død i København, men hans mere private levnedsforløb havde vi ingen kendskab til.

Og så i 2007 dukkede Søren Vasegaards barnebarn pludselig op, og vi kunne få vores viden om denne markante person uddybet. Og en "guldgrube" for et lokalhistorisk arkiv blev de håndskrevne selvbiografier, som Søren Vasegaard havde skrevet, og som barnebarnet havde blandt sine papirer. Det er et værk, som fortæller om Klejtrup sogn, dens borgere og dens skikke. Skarp og direkte – og selvfølgelig set fra Søren Vasegaards synsvinkel. Der var bestemt personer og holdninger, som han slet ikke sympatiserede med. Vel sagtens også derfor han på første side gør opmærksom på, at biografierne ikke egner sig til offentlig udbredelse.

Men vi har i Klejtrup Lokalhistoriske arkiv fået kopi af materialet, som vi har fået lov at bruge lokalhistorisk og bruge uddrag derfra.
Derfor kommer her nogle uddrag af den første biografi, hvor Søren Vasegaard beskriver sit ophav:

Så langt jeg har kunnet følge min slægt tilbage på fædrene og mødrene side, har der kun været bønder at finde.
For et par år siden foretog jeg med de ældste dalevendes hukommelses hjælp en razzia tilbage i historie, dvs. til mine oldeforældre på begge sider, og jeg fandt kun bønder.
På fædrene side viste det sig, at de alle sammen eller så godt som alle havde tilhørt en solid og retskaffen gårdmandsslægt, og i mange tilfælde havde giftet sig med sidelinjer af den samme slægt og endda således, at der ofte opstod dobbelt svogerskab derved, at to brødre giftede sig med to søstre af søskendebørn eller næstsøskendebørn.

Jeg har fra min barndom og ungdom bevaret et stærkt indtryk af, at min faders slægt i overvejende grad bedømte ægteskabelig lykke efter antallet af tønder hartkorn, dvs. om vedkommende brud "havde noget" (jordisk gods) til fælles bedste.

Om egentlig velstand, end sige da om rigdom, har der dog vist ikke været tale i min faders slægt. Så vidt jeg har kunnet få oplyst, har de alle sammen mindre lagt vægt på mængden af guld end på gårdens størrelse. Og skønt det nære slægtskab mellem de par, der giftede sig, synes der gennemgående at have været mange børn i ægteskaberne, hvorved jo også muligheden for at samle penge blev mindre.

Og da jorden er begrænset og gårdenes antal ligeså, så findes der adskillige af min fædrene slægt, som gik i graven ugifte, og navnlig for kvindernes vedkommende var der mange, som alle deres dage levede som fast tyende i en gift søsters hjem.

Mindre solide hartkornsmæssig set – synes min moders slægt at have været. Der findes deriblandt ikke få husmænd og landarbejdere, skovarbejdere og mindre håndværkere, og de gårdmænd, der har været i denne slægt, har dels giftet sig til gården ved at tage en enke, dels har de været forarmede og forsultede personer, som var hjemfaldne til de mere stabile gårdmands- og gårdmandskoners medlidende smil og slet skjulte ringeagt.

"Storgaard" – Hærupvej 12

Min fader var da næstældste søn af en af min fødebys største gårdmænd. Hans hjem hed oprindelig "Storgaard", og dennes indehavere havde i lange tider været ansete som de solideste mænd i egnen.
Velstående var min bedstefader på den side derimod ikke. Min fader fik i arv hjemmefra 1000 daler, hvilket ikke er meget i vor tids penge, men selv målt med hin tids alen, var det ikke meget. Og dog var fader et "godt parti". Hans søster var i forvejen bleven gift med en seminarist fra nabobyen, hvor man ligeledes søgte sig en "mage" med noget på kistebunden, og når fars eneste søster fandt nåde for seminaristens og hans slægts øjne, så var det, fordi man den gang fandt et sådant beløb mange penge.

Men på den anden side, så kunne den broder, der "skulle beholde gården" – det var den ældste af de tre børn – ikke udrede denne arvepart uden at sætte sig i gæld, og derfor fik søsterens arv lov at blive stående i gården indtil videre. Seminaristen behøvedes dem ikke.

Min moder var derimod datter af en skovarbejder under stamhuset Tjele. Han havde en lille husmandslod, som han drev med besvær, når der ingen ting var at bestille i skoven. Han måtte, så vidt jeg ved, låne en del af sin trækkraft fra gårdmændene i den by, hvor han boede – Hvornum i Randers Amt – men i hvert fald havde han aldrig mere end et par små stude at køre med. I "Storgaard" kørte man altid med heste og i fjedervogn.

Søren Vasegaard

Medens min fader og hans søskende aldrig havde haft nødig at tjene ude hos fremmede – det ansås endnu den gang for en skam for gårdmandsbørn – var moder og alle hendes søskende allerede i barnealderen kommen ud fra hjemmet og havde arbejdet for deres brød.
Endnu en modsætning mellem faders og moders slægt må jeg omtale, fordi den er af en vis kulturhistorisk interesse.

Faders fødeby ligger i Viborg Amts nord-østlige hjørne og afgrænses fra Randers Amt ved to vandløb, nemlig Klejtrup Mølleå og Skals Å. Der var den gang og til dels endnu en kendelig forskel i dialekt afgrænset af disse vandløb. Og det var almindelig, at man på Viborg-siden vrængede ad Randers-sidens udtale af forskellige ord, ligesom overhovedet den førstnævnte egn anså sig for betydelig "bedre" – både socialt og kulturelt set.

Der blev i hin tid og endnu i mine drengeår hyppigt leveret formelige slagsmål mellem ungdommen fra begge sider af grænsen, og skete det, at nogle karle fra sognene i Randers Amt kom til gæstebud eller legestue i Hærup eller Klejtrup, så hørte det til dagens faste program, at der skulle være skænderi, som enten endte med, at man forsøgte at drikke hinanden under bordet eller give hinanden en dragt tørre klø.

Min moder var altså født i Randers Amt. Hun var husmandsdatter, tjenestepige og senere avancerede hun til at blive sypige - "skrædderpige" hed det i egnens sprog.
Min fader var fra Viborg Amt, han var gårdmandssøn, havde aldrig været ude at tjene, var opvokset i et bondearistokratisk hjem, hvor husmænd, skravl og lusethed var sammenhørige begreber.
Nå jeg skal søge at forklare, hvordan det gik til, at fader og moder desuagtet blev gift med hinanden, så bevæger jeg mig kun på gisningernes område.

Jeg ved, at moder i sin ungdom var meget smuk efter bondepigeforhold. Hun havde færdedes mange år blandt forskellige mennesker, havde opholdt sig en lang tid i Hobro på en systue, havde et godt snakketøj, dansede godt, var slagfærdig i debatten og derfor stærkt omsværmet af de unge bønderkarle ved markeder og på legestuer.
Hun har til mig fortalt, at hun var næsten forlovet med en musiker Winther fra sin fødeby, og til min søster har hun sagt, at hun elskede en rig og en lidt finere gårdmandssøn i faders naboby, hvem hun dog absolut ikke måtte få.

Min faders ungdom kender jeg lidet eller intet til. Jeg ved, at han i sit hjem var vant til at gå og halvsove over sit arbejde, at hans moder, der tidlig blev enke, havde møje med at drive ham og broderen og en fætter, der tjente i gården, op om morgenen og på arbejde, og at arbejdet gik med uhyre langsomhed og træghed. Han selv var personlig et blødt og ejegodt gemyt, uden pelstensioner??

(i modsætning til den ældre broder) og han var meget elsket af sin søster Sofie, der blev gift med den ovenfor omtalte seminarist.

Jeg tør derfor påstå, at fader og moder var så forskellige som vel mulig. Han energiløs, hjemmekær, uvant med at stå på egne ben – hun lutter fyr og flamme, energisk, selvstændig. Han en from og blød, usikker spagfærdig natur – hun beleven, erfaren, selvbevidst, stålsat.
Hvad der er sket, som har ført de to i armene på hinanden en nat adskillige måneder før deres brylllup har jeg aldrig fået at vide, men vist er det, at da moder stod for alteret som brud, har enhver kunnet se, at det hastede med brylluppet. Thi knapt et fjerdingår efter blev jeg født.
Det må være gået temmelig hovedkulds alt dette, og navnlig har man i min faders fødegård måttet handle hurtigere end man plejede at gøre på dette sted.

Der blev købt en forfalden og udpint gård i faders fødeby, hvori de nygifte kunne flytte ind.

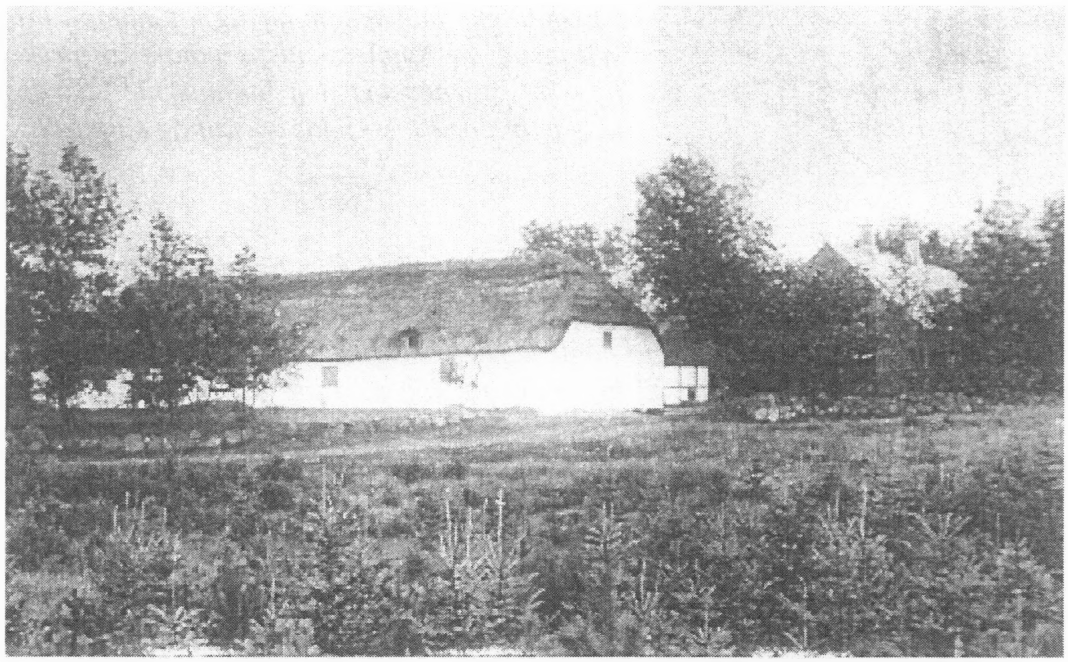

"Østergaard" i Hærup – nuværende Hærupvej 7

Det var i virkeligheden også således, at der var nok at tage fat i på den plads, hun stod. Gården var, som før nævnt, forfalden og udpint til det yderste, da mine forældre overtog den. Bygningerne var forsømte. Der var næsten ikke et helt stykke tag på husene, og når det stormede, rev blæsten stadig nye huller i taget, og en nat blæste den vestre gavl ind i den nordre længe, ladebygningen. Stuehuset, der lå mod syd, bestod af en dagligstue med stampet, hullet lergulv og store flade sten foran hver dør. Langs med de tre lave tofags vinduer mod syd stod et langt umalet fyrretræsbord, og på den modsatte side fandtes to blåmalede alkovesenge med halm i bunden. Malingen var slidt af, og væggene var skimlede af fugtighed og indelukket luft.

Ved alkoverne førte en dør ind til sovekammeret – der hvor jeg blev født .Da jeg kunne begynde at huske, var der brædde gulv der, men det må vist være lagt efter mine forældre var flyttet ind, thi det var nyt og jævnt. Herfra vendte vinduerne ud til gården.

Længere fremme i samme side var spisekammer og derfra førte en "mælkegang" over til køkken og bryggers i sydsiden, hvorfra der igen var dør ind til dagligstuen ved bordenden.

Modsat denne dør var der en dør ind til en "mellemstue", hvori der ligeledes var stampet ujævnt lergulv og et vindue mod syd. Jeg husker ikke mere end et eneste stykke møbel derinde, nemlig moders mahognimalede kommode, der som dreng stod for mig som indeholdende al verdens herlighed. Stuehusets vestlige ende optoges helt af den såkaldte storstue. Nogen stue var det dog ikke, men blot et rum med vinduer til alle tre sider og uden loft. Her var heller intet gulv, men kun den bare jord, hvori der hist og her groede nogle blege græsstrå og ranglede kartoffelspirer.

Udenfor stuehuset mod syd var der et overgroet vildnis af en have med en række poppeltræer mod vest og med to rækker mosgroede og græsindfiltrede stikkelsbærbuske midt i. Fra mine drengeår erindrer jeg intet andet derfra tydeligt, skønt jeg antager, at moder i årenes løb må have fået lidt ryddet op derude.

Den tredje af gårdens længer dannedes af kostald og hestestald mod øst. Heri var der en gennemkørselsport, der førte ud til markvejen, som løb fra gården op ad en temmelig stejl bakke. Ved tøbrud i vinter og forår, såvel som også ved stærk regnvejr om sommeren, kom der en rivende vandstrøm ned ad markvejen ind gennem porten, og så bredte den sig ud over gården som et rigtigt delta. En gang imellem skete det også, at strømmen fik forhindringer inden i porten eller i gården, så vandet trængte ind i stald og lader. Ved en bestemt lejlighed kan jeg huske, at faders ansigt antog sin mest håbløse fortvivlede mine, som om hele hans livstykke derved var ødelagt.
I disse tilstande var det moder blev sat ind som gårdkone.

Det stod der i avisen ....

For 145 år siden...

d. 26. maj 1863

Modenyt

Et stort antal af vore fornemmeste og mest dannede damer skal have besluttet at aflægge krinolinen, det bliver således snart kun den tjenende klasse, der kommer til at bære denne tvivlsomme pynt.

For 125 år siden...

Hobro avis d. 25. maj.1883:

Handel med kirker

Hr. møller P. Fillipsen, Skravad Mølle købte en gang i vinter Hvilsom kirke af hr. Fritze til Korsøgård for 12.000 kr; denne har han nu byttet bort til ejeren af Thostrup kirke og får 8.500 kr. i bytte,

så at Fillipsen nu har Thostrup kirke for 5.500 kr. Begge kirker er for nogle år tilbage grundigt repareret. Hr. Fillipsen ejer nu begge sognets kirker, da han for mange år siden har kjøbt Roum kirke.

For 105 år siden...

Hobro Dagblad d. 7. september 1903:

Ægtemandens dag

Det er fra sagkyndig side meddelt os, at man i dag har set røgen fra skorstenen gå "imod vinden", i alt fald viste vindfløjene det.
Efter gammel tro sker dette fænomen kun på dage, hvor ægtemanden har kommandoen i huset, og derfor er det så sjældent en begivenhed, at den fortjener at komme i avisen.

For 100 år siden...

RÆV! - RÆV! - RÆV!

Den, som læser disse linjer og gerne vil være fri for dette ubehagelige rovdyr på sin ejendom, kan skrive til mig, og jeg skal fjerne det på en naturlig måde.

Fhv. bagermester J. Provst, Klejtrup pr. Hobro

Red.: Han ville selvfølgelig skyde ræven. Provst-familien var meget glade for jagtgeværer. En anden i familien døde af et vådeskud nytårsaften, og endnu en i familien affyrede engang sit jagtgevær op på vindmøllen for at få den til at dreje rundt – der havde ikke været blæsevejr i lang tid, og det irriterede ham)

For 95 år siden...

Hobro Dagblad d. 5. febr. 1913:

Fra Klejtrup skrives der til os:

Man er fyldt af ideer og planer her ude; snart tages der tilløb til søens udtørring, snart er det mergeloptagning fra dens bund, der optager sindene. Nu er det elektriciteten, der er på trapperne, idet man spekulerer på at få drivkraft fra møllen til et elektricitetsværk, der skal omfatte de omliggende byer. Og midt i al den spekulation er der ingen lejlighed til at kede sig; thi så er der foredrag, og så er der bal. I fastelavnen var der tombola i hele 4 dage. Sig så, at vi ikke er med i Klejtrup.

(Red. Altså ikke noget nyt m.h.t. Klejtrups foretagsomhed – den der også var medvirkende til, at vi blev kåret som 'Årets Landsby' i 2004)

For 85 år siden...

Himmerland d. 27. jan. 1923:

Klejtrup Kommune

Mandag den 5. Febr. d.A. eftermiddag kl. 2 bortsælges ved auktion, og mod kontant betaling på Afholdshotellet i Klejtrup 2 - 5 års heste og forskellige møbler udlagt for resterende skat.

Sognerådet

(Red.: Ja, skatten skulle ind – enten i kongelig mønt eller naturalier. Sidstnævnte blev dog ikke delt af sognerådsmedlemmerne, men blev solgt på auktion, og pengene blev så delt ud. Det var en måde at undgå, at sognerådsmedlemmerne blev for populære hos deres naboer)

medlemmerne... men solgt på auktion)

Himmerland d. 17. feb. 1923:

Præmie-Maskebal

afholdes på Klejtrup Afholdshotel søndag den 18. ds. kl. 7½. Masken falder kl. 9. – Derefter dans for foreningens medlemmer.

Ungdomsforeningen.

Himmerland d. 15. mar. 1923:

Må vi blive fri

Der var nogle meget unge mennesker, som i aftes ved Borgerforeningens (i Hobro) bal viste deres mangel på velanstændighed ved at forsøge sig i en såkaldt dans, som bærer navnet "Kind mod Kind".

Et bestyrelsesmedlem skred ind mod dansen med et vel anbragt: "Må vi så være fri" (Vi gentager dette). Lad den slags blive vist eftertrykkeligt tilbage til de københavnske dansebuler, hvor de er kommet fra. Og lad os fremtidig blive fri for deres udøvere indenfor Borgerforeningens enemærker.

(Red. Fy-føj for en løssluppenhed...)

Himmerland d. 6. okt. 1923:

Et orgel til Klejtrup Kirke

I morgen vil det nyanskaffede orgel til Klejtrup Kirke tone for første gang. Som tidligere meddelt har Poul Hedemand og hustru skænket en stor sum til orglet.

Poul Hedeman gav også tårnuret til Klejtrup kirke, ligesom han var velgører på andre måder. Hans gravsted har da også en æresplads – lige uden for kirkedøren. Og gravstedet er fredet.

For 50 år siden...

Viborg Stifts Folkeblad d. 15. okt. 1958:

Verdenskortet i Klejtrup

Den 12. september fyldte Søren Poulsen 70 år, og hans verdenskort i Klejtrup sø er snart 30 år gammelt. *(Red: Nok lidt overdrevet med 30 år – et andet sted udtaler Søren, at han startede omkring 1943)*
I 1929 vendte Søren Poulsen hjem efter 20 års ophold i USA, og efter at have købt sit barndomshjem, der i mellemtiden var blevet solgt, begyndte han at lave et anlæg ved søen med små øer, kanaler m.m. Han fik så den udmærkede ide at lave det hele som et verdenskort, og nu kommer der hver sommer mange tusinde turister for at betragte hans værk.
I løbet af det sidste halve år har berømmelsen yderligere bredt sig, idet Søren Poulsen og kortet er blevet filmet til det amerikanske fjernsyn og er blevet vist for mange millioner mennesker. Senest har det amerikanske billedmagasin Life sendt bestilling til en dansk pressefotograf på billeder fra "The world map". Det er let at komme verden rundt i Klejtrup sø.

Himmerland d. 30. okt. 1958:

Ejendomssalg

Ekviperingshandler Fr. Arnold Karlsen, Klejtrup, har solgt sin forretning til skrædder Evald Christensen, Klejtrup, for 30.400 kr. plus løsøre m.v. 7000 kr.

... og så kunne avisen berette, at ved udgangen af 1958 var Klejtrup kommune på 1000 indbyggere. Der var i 1958 en tilflytning til kommunen på 107 personer, men der var fraflyttet 127. Der blev født 18 børn og 5 indbyggere døde. I kirken var der konfirmeret 23 og 10 par var blevet gift.
I forbindelse med gaderegulering og asfaltering i Klejtrup, hvor bl.a. hotellets rejsestald blev ombygget til veranda, skrev "Himmerland" i 1938:

Klejtrup Sø

En af de smukkeste cykle- eller bilture er over Nr. Onsild til Klejtrup. På denne strækning har man udsigt over lyngbakker, skovklædte bakker og dale og sluttelig over Klejtrup sø og den hyggelige lille by. Klejtrup har ikke tidligere gjort noget for at henlede opmærksomheden på egnens naturskønhed, men når Muhamed ikke vil komme til bjerget.....

De tusinder af mennesker, som vil se og lære at kende den danske natur, må også have lov at lære denne egn at kende, og derfor henledes opmærksomheden herpå. I byens midtpunkt ligger hotellet, som netop her i foråret har fået tilbygget en glasveranda, hvor gæsterne kan få serveret kaffe, øl og sodavand for slet ikke at tale om lækre Klejtrup ål og al anden slags spise. Planlæg en tur hertil, De vil ikke fortryde.

Det er en oplevelse
At køre til Klejtrup gennem Nordjyllands smukkeste egne.
Parker ved hotellet – smukke omgivelser – god kaffe – ny stor veranda.
Musik hver dag – stor sal til afbenyttelse for foreninger og selskaber.
Tlf. 44, Klejtrup.
Her serveres de bekendte, fine Klejtrup-ål.
M. Jensen

Samme avis skrev:

I går formiddags, den 23. juni ved 9.30 tiden, fik Klejtrup uventet flyverbesøg, idet en vandflyvemaskine gik ned på søen. Det viste sig at være en stedsøn af læge Repholtz, flyverløjtnant Walter Lonsdale, som kom flyvende for at aflægge en visit, inden han om kort tid flyver til Grønland for at aflevere en flyvemaskine til Dr. Lauge Koch. Der var selvfølgelig stor interesse for flyvemaskinen i Klejtrup, og der var mange mennesker ved søen, indtil flyverløjtnanten igen lettede ved 13-tiden.

For 40 år siden...

Viborg Stifts Folkeblad d. 22. okt. 1968:

Han blev eksempel for de unge

Lærer Johs. Garnæs Petersen, Rejsvindinge på Fyn, stammer fra Klejtrup og har bevaret interessen for sin barndomsegn. Han startede som håndværker, men skaffede sig senere udvej for at læse, og han har nu en lang tjeneste i folkeskolen bag sig.
I posten i går modtog vi et brev fra ham, og anledningen var, at han i Fyns Tidende havde set en meddelelse for nylig om, at tidligere sognerådsformand Kr. Sørensen i Hejring var død. Jeg mindes ham med taknemlighed fra min tidligere ungdom, da jeg var lærling i Klejtrup, skriver Garnæs Petersen, og han fortsætter med en skildring, som er kendetegnende ikke blot for det sogn, der her er tale om, men for mange andre egne af landet over på en tid, hvor den folkelige gymnastik fik sit gennembrud takket være en ildhu og en idealisme, som det nok i dag er svært at finde mage til. Garnæs Petersen fortæller:

Kristen Sørensen, Hejring

Vi skal over tresindstyve år tilbage i tiden. Det skete en aften ved novembertid, at mester lukkede værkstedsdøren op og kastede et par hvide benklæder med tilhørende gymnastiksko ind på høvlbænken, idet han sagde: "Der er gymnastik ovre i salen. Dér skal du vist med".
Så simpelt var det, og så ligefremt er det at efterkomme det gamle bibelord om "at have omsorg for sine egne og mest for sine husfolk, for der var kun småskillinger i pungen og ingen som helst råd til gymnastiktøj.
Men sådan blev altså drengen sat ind på sporet. Han gik over i salen. Her stod "gamle" karle med overskæg, i vest og strikket trøje, men også nogle i skjorte og bukser og ellers ingenting. Nede på venstre fløj stod et par knøse af hans egen årgang. Der listede han hen og stillede sig som nummer sidst, men han kikkede på "delingsføreren" – ja, hvad betød egentlig det navn?
Hvor var det egentlig en køn skikkelse, han havde, og man behøvede blot at se på hans ansigt for at vide, at det var en, der kunne kommandere. Mon der var nogen, der turde drive løjer med den karl? Og dog var der noget mærkeligt tiltrækkende ved ham. Ingen kunne møde hans smukke, brune øjne, som altid lo, fulde af godhed og lune, uden at komme til at holde af denne personificering af ungdom og styrke. Det varede da heller ikke timen til ende, før drengen havde fundet sit store ideal,

mennesket, han så op til og følte sig bundet til gennem gymnastikken med usynlige bånd.

Meget vand er løbet i stranden siden hine fjerne dage, men lige tydeligt står i hukommelsen indtrykket af denne stoute ungersvend, i hvis nærhed det altid var trygt at være; der var intet smuds, hvor han færdedes.
Så var det vel en skytte- og gymnastikforening med vældig tilslutning fra unge og ældre, en forening, der ret havde tag i ungdommen og rod i befolkningen? Ak nej, sandheden var den, at gymnastikken kun holdtes i gang ved den yderste anstrengelse fra samme delingsfører. I vinterslud og vintermørke gik han aften efter aften de ca. 6 kilometer øde vej fra sit hjem og til krosalen for at stå og vente og vente – og så måske gå hjem med uforrettet sag og en tyngende følelse af, at ingen regnede vel hans arbejde for noget.
Men aldrig svigtede han, altid var han på pletten, om vejret var aldrig så slemt. Var der så 8 – 10 gymnaster, måtte han kalde det godt og håbe på, at de holdt ud vinteren igennem.
Heldigvis er det så viselig indrettet i verden – trods al meningsløshed – at i visse forhold spørges der ikke om antallet. Livet har sin egen forholdsregning, og den ligner ikke altid den fra regnebogen. Sådan gik det da også drengen, der her er tale om. Han modtog et uudsletteligt indtryk af, hvad navnet delingsfører kan dække over! Det var sådan et menneske, der som Kr. Sørensen satte sin person ind og ikke skyede nogen anstrengelse for at fremme den sag, der havde vundet hans hjerte. Han hørte til det kuld af gymnastikledere, der ville andet og mere end de sportslige præstationer. Gymnastikken havde for ham og hans lige et formål ud over de gymnastiske færdigheder.
Den lingske gymnastiks høje mål var udtrykt i ordene: "En sund sjæl i et sundt legene". Megen offervilje, megen lys tro groede af denne livsholdning. Den, der i sin tidlige ungdom mødte et udtryk herfor, personificeret i hans skikkelse, til hvis minde ovenstående er skrevet, har grund til at være taknemlig. Johs. Garnæs Petersen

Viborg Stifts Folkeblad? okt. 1968:

"Gammel kærlighed ruster ikke...

62-årig Klejtrup-dame rejste for et år siden til USA, hvor hun giftede sig med en mangeårig ven. – Han er 77 år og fra Lolland, men har opholdt sig i USA i 43 år. – Nu er de nygifte vendt hjem fra USA, og efter nytår bosætter de sig i Klejtrup

Romantikkens tid er endnu ikke forbi. Det kan ægteparret Richards og Agnes Hansen tale med om. De var blandt julegæsterne fra Canada og De forenede Stater, som tirsdag morgen med Svenska Amerika linjens "Kungsholm" kom til København.
Richard Hansen, der er født på Lolland – i nærheden af Nakskov – er 77 år. Han udvandrede for 43 år siden til USA. Hansen faldt til derovre, fik ansættelse i fyr- og redningsvæsenet og avancerede til kaptajn med station ved Michigan-søen, hvor han har været med til at redde ikke så få mennesker. Nu er han pensioneret og er vendt hjem til Danmark for at blive. Han har to gange tidligere besøgt Danmark siden sin udvandring. Det var i 1953 og ti år senere i 1963.

Og så er der romantikken. Det er der, fru Agnes Hansen kommer ind i billedet. Ægteparret blev først gift sidste år. Fru Agnes Hansen er født Nielsen og stammer fra Klejtrup vest for Hobro, hvor hun boede, indtil hun for et års tid siden rejste over for at besøge Hansen. Det blev til ægteskab og en biltur hele Amerika rundt.

Det var ikke kærlighed ved første øjekast, som det så smukt hedder. Fru Agnes Hansen, der er 62, har kendt sin mand i mange år. Hun har før været på besøg i Amerika hos noget familie og der været sammen med Hansen, ligesom han har besøgt hende i Klejtrup. Der er nærmere tale om "gammel" kærlighed, men den ruster som bekendt heller aldrig.

Foreløbig fejrer ægteparret jul i København hos en broder til fru Hansen, men de kommer til nytår eller lige efter til Klejtrup for at tage fast ophold i fru Hansens hjem. I øvrigt det ældste hus i Klejtrup – et meget velholdt bindingsværkshus med stråtag, men moderniseret indvendig og udstyret med fjernvarme.
Det har under fru Agnes Hansens fravær været udlejet til murer Jens Fomsgaard og hustru, som nu må fraflytte det, hvilket sker allerede i denne weekend.

Agnes Nielsen(tv.) sammen med en veninde – 1924

Fru Agnes Hansens far drev træskohandel i ejendommen, og hendes mor fortsatte hermed efter hans død. Fru Agnes Hansen selv er syerske og som sådan kendt og respekteret i byen."

Udvandring til Amerika

Af Ragna Kolind

Sidste halvdel af 1800-tallet og de første årtier af 1900-tallet var udvandringens tidsalder. Rigtig mange danskere ville forsøge sig i det forjættede land – Amerika. For nogle blev det en succes – for andre var det knap så lyserødt.
Også fra Klejtrup-området rejste flere unge mennesker over Atlanten, men det var dog i mindre målestok. Dette kan man spekulere lidt over – hvorfor? Klejtrup sogn var et ret fattigt område med dårlig agerjord, så der burde have været baggrund for, at nogle unge mennesker ville prøve lykken andetsteds. Måske var de ikke så eventyrlystne her? Eller var de så fattige, at de end ikke havde til rejsen?
Ja, spørgsmålene får vi nok ikke svar på. Men vi må konstatere, at det var få unge mænd, som drog mod de fremmede himmelstrøg – i "Guds eget Land", som amerikanerne uden skrupler kalder staterne.

I sidste årshæfte var der gengivet en artikel om én af vore lokale rejselystne – skrædderens søn i Klejtrup. I år skal vi have endnu en beretning fra en anden af udvandrerne i Klejtrup. Det er nemlig i år 50 år siden, at **Kristian Poulsen** – en bror til Verdenskortets skaber **Søren Poulsen** – var hjemme på besøg. Det var i 1958. På dette tidspunkt havde Kristian Poulsen næsten været i Amerika i 50 år, og det var altså ikke hverdags kost, at udvandrere kom hjem på besøg i Danmark. Så når det var tilfældet, var avisen på pletten: Der skulle laves en avisartikel, så læserne kunne læse, hvordan det var at leve i Amerika. Husk på – dengang var der ganske vist medier, der beskæftigede sig med omverdenen, men tingene var mere besværlige, så udenrigsstoffet var begrænset, og almen viden om amerikanernes liv – ja, det var ikke noget, der normalt var avisstof i 1950'erne. Så det VAR spændende at læse, hvordan vore unge danske mænd havde klaret sig i det store land mod vest.

Her gengives de avisartikler, som var i den lokale presse i midten af december måned 1958, da Kristian Poulsen som nævnt var hjemme på besøg:

Genser sin fødeegn efter næsten 50 år i Amerika

Kristian Poulsen fra Minneapolis er glad for at være hjemme i Klejtrup igen, men kunne ikke tænke sig at blive

Dansk-amerikaneren Kristian Poulsen, søn af afdøde gårdejer Jens Chr. Poulsen, Klejtrup (kaldet den kørende post), er i disse dage for første gang efter 48½ års ophold i De forenede Stater kommet hjem på julebesøg for at hilse på sine fire nulevende søskende og gense sin barndoms by.
-I 1910, da jeg var 17 år gammel, rejste jeg og min broder, Søren Poulsen (ham med verdenskortet) over til en ældre broder, Jens Poulsen, der var udvandret året før, fortæller Kristian Poulsen. Han var murer, og Søren var tømrer. Jeg havde arbejdet ved landbruget og fik plads hos en farmer i staten Illinois i nærheden af byen Illiot.

Maren og Christian Poulsen sammen med familien

Sproget var jo helt fremmed for mig, men der var en del nordmænd der, og farmerens børn talte både dansk og engelsk, og det var en stor hjælp for mig med hensyn til udtalen, så det kom ret hurtigt. Efter 5 års forløb fik jeg lyst til at se andre egne og rejste til staten Minnesota til byen Minneapolis, og der groede jeg fast og har boet der siden.

Blev såret på krigens sidste dag

I april 1918 fik jeg amerikansk borgerret; jeg var da 25 år. Kort efter blev jeg indkaldt til militærtjeneste og sendt til Europa, hvor jeg deltog den sidste måned af 1. Verdenskrig. Vi blev landsat i England, men snart overført til skyttegravene i Nordfrankrig. Det gik mig heldigt indtil den sidste dag i krigen. Da kom der en granatsplint og ødelagde min højre albue, men jeg var ikke den, det gik værst ud over den dag. 1100 mand blev dræbt i den træfning. Jeg slap fra det med livet, blev ført til Sydfrankrig og lå nogle måneder på hospitalet i Marseille. Senere kom jeg hjem til Amerika. I alt 15 måneder lå jeg på hospital, men de knuste muskler og nerver i min underarm kunne ikke ordnes, så jeg har ikke siden været fuldt arbejdsdygtig.
Jeg var dog fast besluttet på at genoptage et arbejde, så jeg kunne ernære mig selv, og jeg var så heldig at blive antaget ved sanitetsvæsenet i min by; der kan jeg gøre fyldest. Jeg har arbejdet i grøfter indtil 20 fods dybde og nedlagt kilometervis af vand- og kloakrør og forskellige sanitære installationer, og dette arbejde kan jo også have sin charme og kræve sin mand.
Nu bliver jeg 66 år og kan oppebære pension. Jeg har mit eget hus, som er så stort, at der er flere hold lejere. Arbejdsløsheden er meget stor derovre, så jeg har valgt at holde op og er nu rejst til Danmark for at blive her nogle måneder.

Det danske sprog holdes ikke i hævd

Efter det lange ophold i det fremmede kniber det lidt med det danske. Kristian Poulsen leder famlende efter den danske udtryksform. Hans hustru er født i Amerika; hendes far var dansk, moderen fransk. Der er fem børn i ægteskabet, men de kan ikke tale dansk, så det er sjældent, han har haft brug for sit modersmål.
Han fortæller, at da han kom til Minneapolis for ca. 40 år siden, var der mange skandinaver, de talte mere deres hjemlands sprog end nu; den yngre generation bryder sig ikke om at tale det, og det forsvinder helt.

Søren og Christian Poulsen i USA

Byen er på ca. en halv million indbyggere, den er symmetrisk anlagt med lige gader, der krydser hinanden som korsveje. Hovedgaden, der går ret syd-nord er 16 kilometer lang.
Danmark er et rart land at besøge, siger han, men jeg kan ikke tænke mig at blive boende her. Forholdene er for små, og man kan jo ikke rejse ret langt, før der fordres papirer og pas. De forenede Stater er et frit land; man kan rejse overalt og slå sig ned,

ned, hvor man har lyst, og hvor man finder sig et arbejde. De sociale
forhold bedres også. Nu kan der fås arbejdsløshedshjælp, hvis man i forvejen har haft en længere periode med arbejde, og med hensyn til pensionsforsikring er det sådan, at 2½ procent af arbejdslønnen tilbageholdes. Arbejdsgiveren yder 2½ procent, og pensionen udbetales til mænd på 65 og til kvinder på 60 år.

En smuk afskedsgave

Kristian Poulsen har fem børn og otte børnebørn. Hans to sønner har deltaget i 2. Verdenskrig; den ene var i Frankrig, den anden sejlede som mariner. Nu er de fire gift og beskæftiget i praktiske erhverv i nærheden af barndomshjemmet, og vi "gamle" har det godt, tilføjer han.
Med et smil trækker Poulsen et guldur op af lommen. Det er en afskedsgave fra min yngste søn, siger han. På bagsiden af uret er indgraveret sønnens og svigerdatterens navne og i en kæde hænger tre små skjolde, hvorpå står deres tre børns navne.
I dag står han i den grå decembertåge i sin søsters hus på bakken i Klejtrup og ser ud over sin fødeby.
- Det er en hyggelig by, siger han, og en ren by med velordnede hygiejniske forhold; på det felt kan de små landbysamfund i Amerika ikke følge med. Men den er vokset, siden jeg rejste. Jeg kender ikke mange af husene og færre af beboerne, men nu må jeg ind at tale med folk og opfriske gamle minder.

Skattetryk før og nu.

Af Holger Helbo

Mange taler om, at skattetrykket bliver større og større, og at det aldrig har været højere; men er det nu også sandt?

I nogle få bevarede arkivalier fra Hersomgaard findes blandt andet en udførlig skatteliste, hvoraf det kan ses, at f.eks. ***Anders Jensen Skaarup***, der var fæster af en helgård i Hærup, i juli kvartal 1796 skulle betale følgende skatter:

familieskat	0 rd 1m 0 sk
ekstraskat	0 rd 1 m 1 sk
matrikelskat	2 rd 1 m 12 sk
fourageskat	1 rd 1 m 12 sk
markpenge	0 rd 1 m 12 sk
kirurgiskat	0 rd 0 m 6 sk
tugthusskat	0 rd 0 m 3 sk
i alt	4 rd 1 m 14 sk

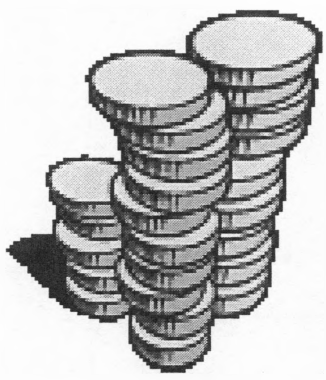

Normalt var skatterne i januar og juli kvartal næsten ens, hvor imod de godt kunne være lidt lavere i april og oktober kvartal, men skattebyrden har mindst været på 15 rd om året. Der kunne let komme ekstraskatter i form af krigsstyr (= krigsskat) og prinsessestyr (hvis en prinsesse skulle giftes, så

skulle der penge til bryllup, udstyr og medgift). Desuden skulle der betales både landgilde og tiende til kirken, så det årlige beløb kom over 20 rd.

På en helgård havde man sjældent mere end 4 køer, og på den tid blev en virkelig god ko vurderet til højst 10 rd, så det har været en gevaldig udskrivning.
Desuden skal man lige huske på, at der overhovedet ikke fandtes noget socialt netværk - man skulle selv betale læge og medicin, betale evt. skolegang og selv sørge for sin alderdomsforsørgelse.

Så det med nutidens skattetryk, der aldrig har været højere.....hm.

Året der gik...

Af Ragna Kolind

Endnu et år i tidens kalender er passeret, og det er med Klejtrup sogn som med et lille barn, der falder: Det giver skrammer, barnet tuder lidt, rejser sig igen, skrammerne læges, og barnet vokser videre og drager nytte af sine erfaringer i sin videre opvækst.
Og sådan er det vel med Klejtrup sogn, som ikke oplever et år uden "skrammer", men som trods alt kommer videre. – tager konsekvensen og finder så på noget nyt.

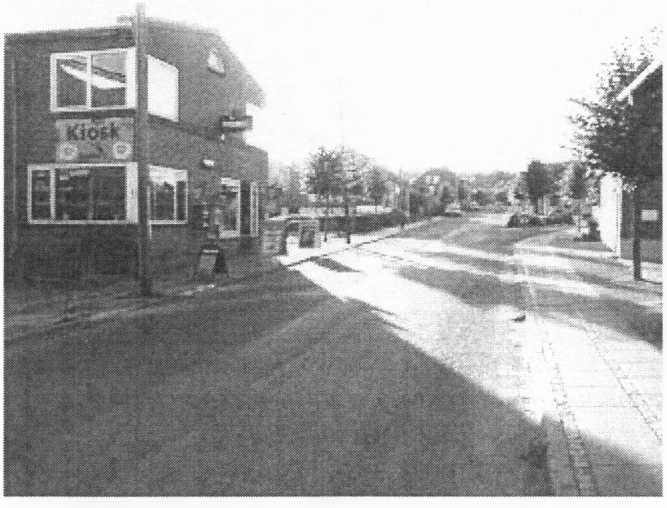

I 2007 måtte vi tage afsked med endnu én af byens forretninger – Erik Brülds butik. Et familieforetagende lukkede og slukkede. Desværre opdager man som regel først, hvor meget en forretning har betydet, når den er lukket. Det er trist, at de mindre forretningsdrivende ikke kan overleve i en by af Klejtrups størrelse, og at de ikke kan blive solgt til videre forretningsdrift. Men sådan er tiden åbenbart, og så må byen bygge sin fremtid på andre ting.
Og igennem årene er der mange tiltag, som har været medvirkende til det.

I 2007 startedes et projekt, som skal skaffe et privat plejehjem til byen. Siden det gamle hvilehjem blev nedlagt, har der været et ønske blandt en gruppe borgere om at starte et privat plejehjem, og dette arbejde er der nu taget hul på. Spændende at følge projektet, som – hvis det lykkes – ikke blot bliver til gavn for de ældre borgere i sognet, men også vil kunne skaffe arbejdspladser til byen.

Og det er der brug for, efter at byens eneste fabrik – **Lika** – er flyttet til Sdr. Onsild. Der mistede vi mange arbejdspladser.
Så er det jo godt, at vi har Musikefterskolen, som i jubilæumsåret 2007 kan se frem til bookede pladser flere år frem. Skolens første 10 år er gået med forrygende succes, og ud over skolens værdi for eleverne, har den fået en stor betydning for egnens kulturliv: Skolen slår stadig dørene op for alle interesserede hver måned – til koncert, til foredrag osv.
Skolen er blevet en del af lokalsamfundet, og den er helt sikkert blevet en berigelse for sognet.

Når vi er oppe i det område af byen – Søparken og Musikbakken – skal også nævnes byggemodningen og salget af de første grunde på Komponistbakken. Et nyt boligområde har set dagens lys – noget forsinket – men nu er det der. Alle byggegrunde i Søparken er udsolgt, og der er da også bygget nogle huse i 2007 i området. De nye byggegrunde på Komponistbakken får fantastisk udsigt over Klejtrup Sø, og det er spændende, hvorvidt udviklingen vil fortsætte i samme takt som hidtil m.h.t. tilflytning til byen. Indtil videre er det dog fortrinsvis lokale borgere, der har købt byggegrund i den nye udstykning.

Salget af huse i Klejtrup har været stort i det forgangne år, og mange har restaureret og bygget om. Konjunkturens gunstige tilstand har bevirket, at der har været stor aktivitet på boligområdet, og det er ikke blot private boligejere, der har handlet huse. Også Klejtrup Missionshus er blevet solgt i 2007. Det godt 100 år gamle missionshus er efterhånden i så dårlig stand, at en gennemgribende restaurering ville blive nødvendig. Dette sammenholdt med Indre Missions dalende tilslutning igennem i de seneste årtier fik bestyrelsen for missionshuset til at tage salget af huset på generalforsamlingen. Og det blev besluttet at sælge huset til Klejtrup Menighedsråd. Husets anvendelse og aktiviteter er der ikke ændret på, og det er planen, at det skal nedrives, og i stedet skal bygges et nyt menighedshus på grunden.

På forretningsområdet er allerede nævnt Brülds lukning af kiosken, men også byens brugs stod foran forandringer i 2007. Dagli' Brugsens mangeårige uddeler Andreas Sunesen havde besluttet at prøve nye "græsgange", og først i det nye år tiltrådte Erling Andersen. Han kom fra en lignende stilling i Højslev ved Skive. Nye mennesker – nye skikke: Kunderne kan nu handle helt frem til kl. 19 hver dag – en gode for de mange mennesker i byen, som kommer sent hjem fra arbejde. Uddeleren og hans kone Lis har købt hus i Fuglevænget.

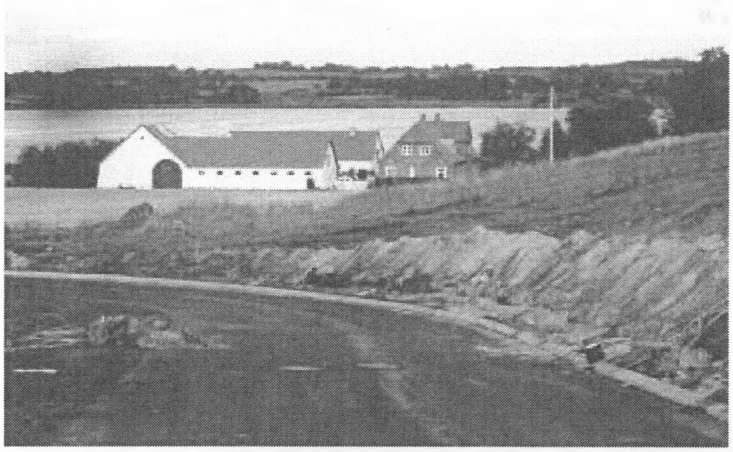

En fantastisk udsigt er der også fra de nye grunde på Komponistbakken i Klejtrup

Godt 10 år efter at Klejtrup Andelskasse mistede sin selvstændighed og blev en del af Onsild Andelskasse, er der igen sket ændringer omkring byens ældste pengeinstitut. Onsild Andelskasse og Andelskasse Østhimmerland blev fusioneret. Navnet er nu Andelskassen Nordøstjylland. Men for Andelskassens brugere er der ingen forandringer – vi har stadig Andelskassen til at ligge på Viborgvej.

Forandringer skete der også for byens ældre, som får bragt mad fra kommunen. Knap var vi kommet ind i den nye Viborg Kommune, før madordningen blev ændret fra varm mad til frostmad. Denne ændring bevirkede, at de ældre nu kun får besøg én gang om ugen, hvor frostmaden bliver leveret. Det var der forskellige meninger om hos de ældre, og Søkroens ejer Hanne Holm kom med et tilbud om udbringning af varm mad dagligt. Det er blevet en enorm succes, og Hanne leverer nu mad til langt over 100 personer dagligt, såvel i Klejtrup som i de omkringliggende byer – ja, endog i Viborg.

Årets sidste store begivenhed i byen var afviklingen af en filmfestival i november måned. Indenrigsministeriet havde efter ansøgning bevilget 75.000 kr. til en sådan festival i Klejtrup. Fra kl. 10 til kl. 3 om natten var der uafbrudt filmfremvisning i Klejtrup Hallen. Over 1200 kiggede film denne fredag på det ca. 11 x 5,5 meter store lærred, hvor programmet bød på såvel børne-, familie-, ungdoms- og voksenfilm. Og der blev også plads til en gyser omkring midnat. I pauserne kunne biografgæsterne forsyne sig med de ting, der nu engang hører en biograf til: Popcorn, slik og sodavand m.m.
Der var gratis adgang, hvilket selvfølgelig dels skyldtes den store bevilling fra Indenrigsministeriet, men også den enorme støtte, der var fra sponsorer. Og ikke mindst de mange frivillige, som hev en dag ud af kalenderen for at hjælpe til i hallen.
Netop Klejtrup Hallen kunne i 2007 åbne endnu en tilbygning – den nye minihal. Igen havde de mange frivillige været i sving med murske, tommestok og hammer. Og i foråret kunne der så holdes indvielse af tilbygningen, og idrætsudøverne har nu endnu bedre vilkår i Klejtrup.

At bo i et lille lokalsamfund er specielt, men den opfattelse mange byboere har om, at ude på landet står alting stille – der sker ingenting – ja, den synes ikke rigtig at passe på Klejtrup sogn. I dagligdagen kan man måske godt tænke, at tingene er uforanderlige, men det er ingenlunde tilfældet. Måske er forandringerne ikke så store, og måske får vi ikke hver dag et nyt pust fra "den store verden", men kigger man et års avisartikler igennem, må man revidere opfattelse om stilstand.

Ovenstående "Året der gik" er tydelig bevis på, at tingene forandrer sig – også herude på landet. Og dertil kommer så alle de ting, som ikke er nævnt i dette indlæg – f.eks. koncerterne på Klejtrup Musikefterskole med nogle af Danmarks bedste kunstnere, idrætsforeningens årlige koncerter på Lynderupgaard og i Øster Hurup, MGP for børn og meget mere.

Jo, Klejtrup sogn er stadig et "levende" sogn! Men: Kendetegnende for næsten alle arrangementer og projekter er den FRIVILLIGE arbejdskraft fra sognets beboere. Uden den indsats ville mange ting givet se helt anderledes ud!

I byfest-ugen i juni 2007 var der arrangeret "byvandring" i Hærup.
Mange var mødt op til en vandretur ved Hærup Sø, hvor jeg var den historiske guide.

Praktiske oplysninger

Klejtrup Lokalhistoriske Forenings bestyrelse:

Formand Ragna Kolind, Skårupvej 29, Klejtrup	tlf. 9854 6704
Næstformand Mona Finderup, Niels Bødkersvej 6, Hvornum	tlf. 9854 7015
Kasserer Kjeld Nielsen, Søparken 37, Klejtrup	tlf. 9864 4700
Sekretær Ejvind Faber, Sandstræde 17, Klejtrup	tlf. 9854 6416
Birthe Ømark, Viborgvej 2, Klejtrup	tlf. 2878 0139
Britta Laursen, Kildebakken 15, Viborg	tlf. 8667 4468

Klejtrup Lokalhistoriske Arkiv:
Midtvej 2, Klejtrup (i ældrecentret)

Fra 1. maj til 30. sept.: Åbent hver onsdag fra kl. 14.00 til 16.30
Fra 1. okt. til 30. april: Åbent hver onsdag fra kl. 14.00 til 16.00
eller efter aftale med et bestyrelsesmedlem

email: info@klejtrup-lokal.dk

Klejtrup Lokalhistoriske Forenings hjemmeside ligger på adressen:

www.klejtrup-lokal.dk

Andre relevante hjemmesider som har rod i Klejtrup-området:

www.bksydhimmerland.dk	- Boldklubben Sydhimmerland (fodbold)
www.klejtrup-by.dk	- Fælles hjemmeside for byen
www.klejtrup-byfest.dk	- Klejtrup byfest
www.verdensbyen.dk	- Lene Rimmers hjemmeside om Klejtrup
www.klejtrupmusikefterskole.dk	- Klejtrup Musikefterskole
www.brattingsborgskolen.dk	- Klejtrup skole
www.klejtrup-vand.dk	- Klejtrup Vandværk
www.klejtrup.dk	- Klejtrup Idrætsforening
www.hslc.dk	- Squaredance-foreningen
www.herregaardskoncert.dk	- Klejtrup Idrætsforenings koncert på Lynderupgaard
www.osterhurup-openair.dk	- Klejtrup Idrætsforenings koncert i Øster Hurup
www.sogn.dk/klejtrup	- Sogneportalen – om Klejtrup kirke
www.visitverdenskortet.dk	- Verdenskortet
www.klejtrupkirke.dk	- Klejtrup Menighedsråd

... og mange flere. Prøv at søge på Yahoo eller Google på 'KLEJTRUP', så vrimler det frem med hjemmesider eller artikler fra Klejtrup-området. 16.300 stk. viser en søgning på **Klejtrup** på Google